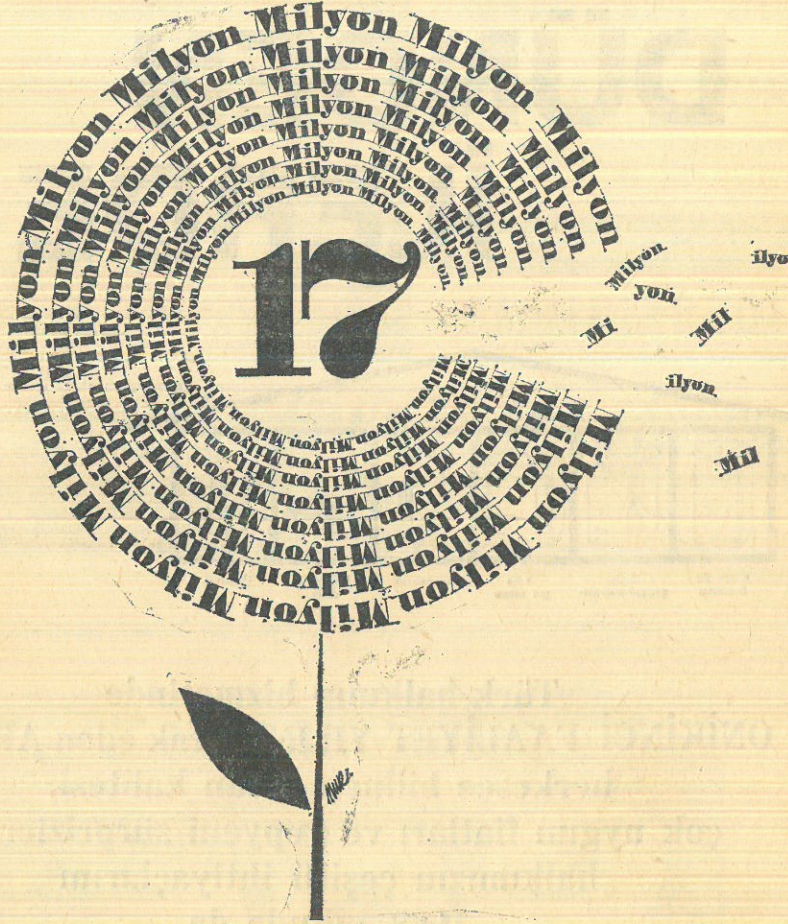

1968 YILINDA

MİLYONLARDAN BİR DEMET

T.C. ZİRAAT BANKASI

328

(Basın : 10135 - 38)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

4 Nisan 1968

Devlet Nüshası

ŞUBAT 1968

İÇİNDEKİLER :

"Koroğlu" Kırım'da	Halil Bedi YÖNETKEN
Çocuk ve Melek	Behçet DEDE
Yunus Emre'nin Bestelenmiş İlahileri	Cahit ÖZTELLİ
Bazı Anadolu Yemekleri	Nevzat GÖZAYDIN
Konya'da Yapılan 2. Âşıklar Bayramı - 3 -	M. Âdil ÖZDER
Folklorcularımız : Faik AKÇIN	Bora HİNÇER
Eğinde Yüzük Oyunu	Mehmet Hilmi GÜR
İnönü Bucağı Aşağıkuzfındık Köyünde Düğün	Feriha GÜMÜŞGÖZ
UNICEF Galası'nda Türk Folk Dans Gurupu	İhsan HİNÇER
Mersin'den Bilmeceler - Bulmacalar	Himmet SELVİ
El Yapımı Hırvat Bebeklerinin Adlarının Kaynağı	Jarko İLİÇ
Ardanuçlu Âşık Efkârı - IX - Son	A. Emin ARSLAN
Gaziantep Halk Türküleri ve Birkaç Örnek	Erol GÜNEYLİGİL
Kırşehir'den Masallar : Tuz Gibi Severim	Veysel ARSEVEN
Sındırgı'da Derlenen Dualar, İlenmeler	Gündüz ARTAN

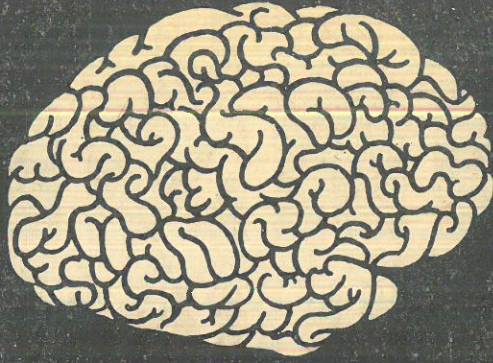
BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 223

KURUŞ : 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

329

Malın tasarlanmasından...

tahakkukuna kadar

her şey kalite için

ARÇELİK

Hergün dünden ilerde

330

(Yeni Ajans : 668 - 15)

TÜRK FOLKLOR ARASTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 223

ŞUBAT 1968

YIL : 19 — CİLT : 11

“Köroğlu,, Kırım'da

Yazan : Halil Bedi YÖNETKEN

1918'de “İkdam” gazetesinin sahip ve başyazarı Ahmet Cevdet'in Viyana'dan gazetesine gönderdiği bir makale “Doktor Lach, Türk ve Tatar Musikisi” başlığını taşıyordu. Aşağıdaki satırlar bu makaleden alınmıştır :

“.. Dinleyiniz, Doktor Lach ne yaptı? Avusturya'da Egger'de 8 - 10000 tane Rus üseray-ı İslâmiyesi var, doktor Lach denilen zât ki Kütüphanê-i İmparatorinin musiki müdürü bir fâzıldır, bu üsera karargâhına gider, muhtelif memleket ahâlisine şarkılarını okutturur, onları dinler ve notaya geçirir, metinlerini de kendilerine yazdırır. Şimdi doktor Lach bütün bu türkülleri metinleriyle Almanca tercümeleriyle neşredecek, notalarını da ilâve edecek, her şehir ve semtin şarkısını ayrıca fasillara taksim ediyor, Kırım'ın, Nogayların, Volga tarafının, Kırgızların, Sibiry'a'nın ve ilh..”

Doktor Robert Lach'ın Birinci Dünya Savaşı sırasında Alman - Avusturya orduları eline düşen Rus tutsaklarından derlediği şarkıları kapsayan kitaplardan iki tanesine ancak 1962 de Viyana'da Avusturya Bilim akademisi Fonogram arşivinde, sayın Walter Graf'ın nazik delâletiyle sahip oldum. Kitabın bir tanesi şu başlığı taşıyor : “Viyana Bilim Akademisi muhabir üyesi Robert Lach tarafından kaydedilmiş ve yayınlanmış Rus-Savaş Tutsaklarının şarkıları - II. Band, Türk, Tatar halkları, Birinci Bölüm : Kırım Tatarlarının

Şarkıları”. Öbür kitapta “Başkirt Şarkıları” nı kapsıyordu. Bu kitapta notaları ve Almanca tercümeleri bulunan 45 parçaya şarkı yerine hep “Küg” terimi kullanılmıştı. İskender Küğü, Aşkazar Küğü, hatta Zeki Velidî Küğü, gibi.

Kırım Tatarlarının şarkılarını kapsayan kitapta 79 şarkının Türkçesi, Almancası ve notaları verilmişti. 77. şarkı “Köroğlu” türküsü idi. Türkü uzun hava şeklinde, ölçüsüz olarak notaya alınmıştı. Anadolu da çoğu zaman uzun hava şeklinde Köroğlu ezgilerine raslanır. “Kırım Tatarlarının Şarkıları” adını taşıyan bu kitaptaki Köroğlu türküsü elbetde ki benim gibileri çok duygulandırır. Gerçekte Köroğlu dünyada söyleniş alanı en geniş olan bir Türk halk ezgisidir, görüldüğü gibi Kırımı da sarmıştır, türkü Kırım'da da başka yerlerde olduğu gibi “Ben bir Köroğluyum, dağda gezirim”, mısra ile başlıyor. Türkünün Kırım'da söylenen şeklini aynen aşağıya kopye ediyorum :

Ay hay Köroğluyum, Köroğlu, dağda gezirim, dağda gezirim

*Esen ürüzgârlardan hile sezerim
Demir kulen - küllünk - ile kellen ezerim
Bu yolun haracını ver geç bezirgân ay.*

Ay hay indim Tuna yalıma, seyran eyledim, seyran eyledim

İrfan irfan olmuşlar meclis kurmuşlar

331

Çocuk ve Melek

Yazan : Behçet DEDE

Türk halk düşünüşü, içinde yaşadığı hayatı bir bütün haline getirip, onun felsefesi ni kurmak için kaynağı tarihin derinliklerinde, dinin en gizli noktalarında saklı bulunan kıymetleri, yaşanılan günlük olaylar la kaynaştırır. Aralarında ilişki kurar.

Bugün her ne kadar halkın davranış, inanışları, bir çok kimseler tarafından ilkel olarak kabul edilir, öyle tanıtılmak istenirse de, her türlü halk yaşayışının, inanışının tarihî ve dinî sebeplerle dayandığı görülmektedir. Bu nokta henüz bütün yönleri ile araştırılmamış, halk inançlarının dayandığı tarihî, dinî ve sosyal meseleler aydınlığa kavuşmamıştır. Elbette ilerde bu yapılacak, halkın inançları yarı aydınların elinden kurtulacaktır.

Türk halk muhayyilesi, çocuk ile Melek arasında birçok bakımlardan ilişkiler kurmuştur. Köyümüzde tesbit edebildiğim bir kaç örneği dayandığı dinî ve mantikî sebeplerle açıklamağa çalışacağım. (1)

Halk arasında yerleşik bir inanişe göre; çocuk dünya'ya gelir gelmez, halk deyimiye "meylekeler" onun etrafını alır, onu her türlü tehlikeye karşı korurlar. Bu halk inancını karşısında Süleyman Çelebi'nin yazmış olduğu Mevlid'in doğuş bölümünü hatırlamak lâzımdır. Meselâ çocuk bir yerden düşecek olsa melekler onu tutarlar. Herhangi bir yeri zedelenmez, kırılmaz.

*Kimi Anadolulu, kimi Urumelili,
El ele urdu da, babam güldü bezirgân ay.*

Ay hay Tokat, Kayseri'den, babam, aldım bakırı, aldım bakırı

*İncitmeyin fukarayı fakiri
Tuna suyu gibi akıtam rakıyı*

İçirin beylere, babam, ta ben gelince ay.

*Ay hay aşağıdan gelir, babak, başı belâh,
başı belâh*

*On parmağı boğum boğum kınalı
Ne pek büyümüşüm gelin olalı
A kız geç de ben de seni saran oğlanım ay.*

*Ay hay aşağıdan gelir, babam, bir ulu
kervan, bir ulu kervan*

*Geldi çimen çayırına kondu bezirgân
Aman bezirgân başı, gönder haracı,
Çalarım setare - üç telli saz -, meydan
benimdir ay.*

Buna ait olayları anlattıkları zaman inanmazdım. Ama bir gün, bir salıncanın ipi, sallanırken gözlerimin önünde koptu. Bebek salıncakla beraber iki metre öteye fırladı, fakat hiç bir şey olmadı. Büyükler "onu düşerken melekler tuttuğu için bir şey olmaz", dediler. Önce inanmadım ama, bebeğe hiç bir şey olmamıştı.

İnanışlara göre; dünya'ya gelen çocuğa yiyebilecek duruma gelinceye kadar su verilmmez. Yaşlı kadınların, bilhassa köylerde doğum yaptıran kadınların ifadesine göre çocuğa bu müddet zarfında melekler tarafından su içirilmiştir. Bu husus tıp meselesi olmakla beraber, yine halk arasında şöyle bir ata sözü vardır. "Boğazında ekmek kalırsa su, su kalırsa kefen hazırla". Buna bakılırsa henüz körpe çocuğa su içirmemek sebepsiz değildir.

Körpe çocukların tırnaklarının kesilmesi de günah olarak telâkki edilir. Bunda da çocuğun tırnaklarının melekler tarafından kesildiği inancı vardır. Bunun sebebi sorulduğunda yapılan izahı şu oldu: "Körpe çocuğun tırnağı henüz deri derecesinde yumuşaktır, dayanıksızdır, kesilirken derin kesilme ihtimali kuvvetlidir. Ayrıca körpe çocuk elini ileri geri çeker ve elini, parmaklarını kestirebilir. Bu yüzden çocuğun tırnağını kesmek günah telâkki edilir".

Çocuk uyurken gülmesinin sebebi, meleklerin eğlendirmesinden ileri gelmekte imiş. Burada halkın izah edemediği bir meseleyi çözümlenme bağladığı görülmektedir. Nasrettin Hoca'ya dünyanın ortasının sorulması ve onun verdiği cevabı hatırlarız. Yine çocuğun uykuda veya ani olarak ağlaması da bu şekilde nitelendirilir.

Bazı çocukların ellerini yumruk yaparak, yumruklarına dikkatle baktıkları görülür. Halk inancına göre çocukları melekler eğlendirirken onun eline bir kuş verirlermiş, onu kaçırmamak için avucunu sıkıca tutar ve ona bakarmış. Birisi tarafından elleri açılınca aniden ağladığı görülür ki, bu, elindeki kuşun kaçmasıyla olurmuş.

(1) Bu derleme Şavsat'ın Kireçli köyünde öteden beri doğum yaptıran 70 yaşındaki Güneş Dede isimli kadından yapılmıştır. Derleme tarihi 1967.

Yunus Emre'nin Bestelenmiş İlâhileri

Yazan : Cahit ÖZTELLİ

Hiç şüphe yoktur ki, büyük ozan Yunus Emre'nin ilâhileri kendi çağından başlayarak bestelenmiştir. Fakat ne yazık ki, bugünkü nota sistemi ancak on dokuzuncu yüzyılda uygulanmaya başladığı için bestelerin eskilerini elde etmek mümkün olmamaktadır.

Öyle sanıyorum ki, Yunus'un besteleri ancak elli yıl önce notaya geçebilmiştir. Lâle devrinde Kantemiroğlu'nun Türkler için meydana getirdiği özel nota ile saptadığı besteler arasında da Yunus'a ait olanları da belki vardır. Bunun araştırmasını müzik tarihlerine bırakalım. Ama, ağızdan ağıza son devirlere kadar gelmiş olanların da notaya alınması mümkün olabilir. Çünkü, birçok bestelerin sahipleri belli değil.

Biz bu yazımızda Yunus'un besteleri üzerine bir araştırma denemesi yapmak istiyoruz. Önce yayınlanmış besteler üzerinde biraz duracak ve elimizde bulunan iki yazma eserde bulunan bestelerin yalnız konumuzla ilgili olanlarını haber vereceğiz. İsteyen araştırmacılara elimizdeki yayınlanmamış malzemeyi vermeye hazır olduğumuzu bildirmeyi de kültür tarihimiz bakımından bir borç bilirim. Bu malzeme yalnız Yunus yönünden değil, başka yönlere de müzik tarihimiz için önemlidir.

İstanbul Konservatuvarının vaktiyle yayınlanmış olduğu Halk Musikisi "defter"lerini henüz inceleme imkânını bulamadım. Her halde orada da Yunus'un bestelenmiş ilâhileri vardır. Burada, insanın hatırına şöyle bir soru geliyor : Acaba Yunus'un kendisi de bir bestekâr değil miydi? Niçin olmasın, büyük ozanın kültürü bunu vermeye uygun idi.

Salahattin Gürer'in toplayıp yayınladığı "Aşık Yunus Emre'nin Bestelenmiş Şiirleri" kitabı 1961 yılında çıktı. Bu kitabın kapağında Yunus'un olarak konan resmi hiç beğenmediğimi söyleyip geçelim. Adı geçen eserde seksen sekiz beste vardır. Bu ilâhî bestelerinin nasıl toplandığı, nasıl ve kim tarafından tespit edildiği hakkında bilgi verilmemiş.

Ancak Salahattin Gürer "Ekseriyetle

mülga dergâhlarda okunan bu şiir ve besteleri kıymetli üstatlara hizmet suretiyle tesbite muvaffak oldum." diyor. Öyle anlaşılıyor ki, sayın Bay Salahattin daha önce yayınlanmış bestelere başvurmayarak yalnız kendi çalışmalarıyla "üstatlara hizmet" ederek elde etmiş, ama notaları kendisi mi tesbit etmiş, yoksa daha önce saptanmış notaları mı ele geçirmiş, ya da her ikisini mi birleştirmiş. Ne olursa olsun, her iki halde de Yunus ilâhilerinin en son besteleri ile karşı karşıyayız. Bu seksen sekiz (biz böyle saydık, belki birkaç eksik ya da fazladır) bestenin üçte ikisinden çoğunun bestecisi "meçhul" dür. Belli olanların da çoğu yakın çağın sanatçılarıdır. Öteki pek azının da geçen yüzyılın ikinci yarısı bestecilerinden günümüze kadar gelmiş olduklarını tasarlamak mümkündür.

Sayın derleyici hiç olmazsa besteciler hakkında kısa bilgiler verse idi çok iyi olurdu. Ayrıca, daha önce basılmış olan besteleri de kitabına almış olsaydı daha güzel bir koleksiyon meydana getirmiş olurdu. Yine de kendisine teşekkür edilmelidir. Kültür hayatımıza güzel bir hizmette bulunmuştur.

Araştırmacılara bir yardım olmak üzere yukarıda adı geçen değerli eserden önce Yunus'un bestelerinin çıktığı iki eserin bu bölümü üzerinde biraz bilgi vermek istiyorum.

Birinci eser, merhum Fuat Köprülü'nün "Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, 1918" eseridir ki, birkaç yıl önce Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yeniden ikinci baskısı yapılmıştır.

Bu eserde Yunus ilâhilerinden on ikisinin bestesi vardır. Bunlar düyek usulünde Hicaz, iki Uşşak, Evc, Nevâ, Beyâti, iki tane Mâhûr, Acem Aşırân makamlarında olmak üzere dokuz, Evsat usulünde Hüseyinî Cumhuri, Uşşak, Hicaz makamlarında üç ilâhîdir. Bunlar sayın Gürer'in derlemesinden en az elli yıl öncedir. Böyle olunca da daha eski ve güvenilir bestelerdir, denilebilir.

İkinci eser Abdülbâki Gölpınarlı'nın "Yunus Emre - Hayatı 1936" adını taşıyan pek değerli kitabıdır. Bu eserde de Evsat usulünde Şehnaz; Düyek usulünde

Mâhûr; Uşşak makamında Ağır Düyek; Hicaz makamında Düyek; Hicaz makamında Ağır Düyek; Acem Buselik makamında Düyek olmak üzere sekiz beste vardır.

Şu duruma göre şimdilik önümüzde Yunus Emre'nin notaya alınmış Yüz sekiz (108) ilâhîsi var demektir. Tabii başka yerlerde çıkmış olanlar da olabileceği gibi, bunlar arasında mükerrer olanlar da vardır.

Şimdi de kendi kitaplığımdaki yazmalar arasında bulunan iki ilâhî mecmuasından konumuzla ilgili bölümlerden söz açmak istiyorum.

Birinci mecmuanın iç kapağında "Sahib Fındık Hâfız Mustafa Şükrü" kaydı ile (1254) tarihi vardır. İçinde doksan altı (96) ilâhî, nefes sözleri yazılı. Her birinin üzerinde kim tarafından bestelendiği ve hangi makamdan olduğu bildirilmektedir. Bir kısmının da üzerinde bu bilgiler yoktur.

Yazmada adı bilinen, bilinmeyen bestecilerin isimlerini ve kaç eser bestelendiğini biraraya getirerek şöyle bir liste çıkardım :

"Ahmed Efendi (8), Yusuf Çelebi (1), Şeyh Mustafa (3), Dede Efendi (11), Seyyahî (1), Hasan Ağa (2), Anber Mustafa (1), Üsküdârî Zâkir İbrahim (2), Hâfız Kırıl (1), Tosun Zâde (1), Çalâk Zâde (1), Kudumzen Derviş Ali (1), Yusuf Zâde (1), Cemâlî (1)".

Yazmada görülen bestecileri bildiren bu yirmi yedi parçanın sahipleri on dört sanatçıdır. Bunlar dışında kalan altmış dokuz bestenin sanatçıları üstlerine yazılmamıştır. Yazma müzik tarihi bakımından ve türlü yönlerden incelenmeye değer. Fakat biz burada yalnız Yunus Emre üzerinde durmak istediğimiz için bu araştırmadan vazgeçiyoruz. Yalnız şu kadarını söyleyelim ki, Dede Efendi'nin son yıllarda yazılan mecmuada onun on bir bestesi bulunması ayrıca önem taşımaktadır. Bunlardan bir tanesi Yunus'a ait olup, ötekiler Dede Efendi incelemeleri için çok yararlıdır.

Yazmada Yunus ilâhîleri bestecileri şunlardır :

Dede Efendi tarafından : "Acep bu benim canım azat ola mı Yarab", Üsküdârî Zâkir İbrahim'in Uşşak makamında "Göster cemâlin şemini oda yansun pervâne-

ler", bestecisi bildirilmeyen Hüseyinî makamında "Gele hey âşık, gele gel - Gel Al-laha âşık gel", yine bestecisi gösterilmeyen Nevâ makamında "Bilmem nideyim aşkın elinden - Kande gideyim aşkın elinden", bestecisi ve makamı olmayan "Zâhit bize taân eyleme Hak ismin okur dilimiz" var ki, bu büyük Yunus'un olmayıp Halvetî Yunus'undur. Yine yalnız Beyâtî makamında olduğu yazılı "İdelim seyran, kılalım cevân - Mest olup hayran şeyh eşiğinde" ilâhîsi ile ayrıca makamı ve bestecisi bildirilmeyen şu üç nefes var : "Ey gafil uyan gafletten uyan - Var bir mürşide sor niye geldin"; "Behey derviş Hakkı bulam mı dersin - Bir kâmil mürşide varmayınca olmaz"; "Nice zâr eyler kim şol kim şol bülbül eyler - Anı ol eylemez ah illâ gül eyler."

Derviş Yunus adına da dört beste var ki, bu Yunus Emre değildir. Bilindiği gibi Yunus Emre'den başka Yunus adlı başkaları da vardır. Yalnız bunlar arasında tutum ve dil bakımından ayrılık bulunmadığı için birbirlerine karıştığı da bir gerçektir. Bunlardan biri de Derviş Yunus olup elimizdeki yazmada bulunan dört bestelenmiş eseri şunlardır :

"Her kaçan anarsam seni kararım kalmaz Allahım - senden gayrı gözüm yaşı kimseler silmez Allahım"; "Rum'dan çıktım yürüdüm - Şükür Hakkı yüzler sürdüm"; "Şehitlerin serçemesi - Enbiyânın bağı başı - Evliyânın gözü yaşı - Hasan ile Hüseyin'dir"; "Korkum kıyâmet gününden - Muhammed unutmama bizi". Son olarak sade Yunus adına "Arayı arayı bulsam izini - İzinin nuruna sürsem yüzümü" ilâhîsi vardır.

İkinci olarak elimizde bulunan ve on sekizinci yüzyılın birinci yarısında yazıldığı, üzerindeki tarihten anlaşılan başka bir mecmuada da Yunus ilâhîlerinden on dördünün bestelendiği anlaşılmaktadır. Bestecilerin adları yok, sadece makamları yazılı. Bunların o gün için bestecisi bilinmediği ve daha önceki yüzyıllardan ağızdan ağıza geldiği anlaşılıyor.

Bunları da Yunus araştırmalarına yararlı olacağı kanısı ile aşağıya alıyorum :

Rast makamında iki ilâhî : "Dolap niçin inilersin - Derdim vardır inilerim"; "Alemeler nura gark oldu - Muhammed doğduğu gece;"

Bazı Anadolu Yemekleri

Derleyen : Nevzat GÖZAYDIN
Mainz Üniversitesi - B. Almanya

KEŞKEK YEMEĞİ

Büyük bir tencere içine bir veya birkaç baş kuru soğan doğranır ve tuz, biber salça katılır. Yarma veya göçe denilen buğday cinsinden kararınca konularak üstüne kâfi miktarda su ilâve edilir. Mangalda meşe kömürü yakıldıktan sonra kendi külüyle küllenir. Tencerenin kapağını kapattıktan sonra kenarlarını hamurla iyice sıvamak gerekir. Tencere, böylece, hafif küllenen ateşin üzerine oturtulup saç mangalın kapakları kapatılır. Bu şekilde yemek çok hafif ateşte pişer, hallolur. Tahminen iki - üç saat geçtikten sonra kapak açılır, bir ç-

Beyâtî makamında da üç ilâhî şunlardır : "Gel ey derviş Hakkı bulam mı dersin - Bir kâmil mürşide varmayınca olmaz"; "Eyyub'um mübtelâyım derde derman isterim"; "Uyan hey gafil uyan hey gafil - Var bir mürşide sor niye geldin". Bunlardan birinci ve üçüncüsü yukarıda söz konusu edilen birinci mecmuada da vardır ki, yerinde gösterildi.

Rehâvî makamında : "Taştı rahmet der-yası - Gark oldu cümle âsi"; Hüseyinî makamında : "Yüce sultanım derde dermanım - Bedende canım Hû demek ister"; Irak makamında : "İdelim cevân, kılalım seyran - Mest olup hayran olalım şeyh eşiğinde"; Acem makamında : "Kopup kıyamet gününde - Muhammed bizi unutmama"; Nişâbur makamında : "İnilerim dünü günderi olan iniler - Düşmüşüm hasret oduna, oda yananlar iniler"; Nevâ makamında : "Anca zâr eyler şol bülbül eyler - Anı da ol eylemez, illâ gül eyler"; Evc makamında : "Tehi sanman siz bizi - Dost yüzün görüp geldim"; Tahir makamında : "Canım kurban olsun senin adına - Adı güzel kendi güzel Muhammed"; Sabâ makamında : "Benem ol aşk bahresi denizler hayran bana - Derya benim katremdir, aşk oldu seyran bana".

Görülüyor ki daha başka besteler de birinci yazma ve öteki basılmış olanlar arasında aynı ilâhî sözleri ortaktır. Yalnız makamlar işi aynı mıdır, değil midir? Bu yönler ayrı bir inceleme konusudur.

talla tencere karıştırılır. Bu karıştırma esnasında et, tel tel olur ve kemikler çıkarılır. En ziyade tavuk veya hindi etinden pişirilen bu yemek, sofraya getirilmeden önce, bir tavada salçası ve yağı hazırlanır ve süs olması için sofrada yemeğin üstüne dökülür.

Böyle, tencere kenarlarını hamurla sıvayarak pişirilen etler, çok lezzetli olur.

ARABAŞI (Hocalar Yemeği)

Bu bir çorbadır. Tencereye mercimek, bulgur, nohut ve kuru fasulye gibi, hep tane halindeki yiyecekler konur. Gereken miktarda soğan, biber, tuz eklenir. Bu yemek pişirilirken tencerenin kenarları hamurla sıvanmaz. Ayrı bir tencerede un, su ile karıştırılarak pişirilmeğe hazırlanırken içine, gerçekten pişip pişmediğini anlamak için, külleri tamamiyle dökülüp temizlenen bir kömür parçası sokulur. Eğer kömür kırmızı kalmışsa, hamur pişmiştir; kararır, biraz daha devamlı karıştırılarak pişirilir. Bu hamur, bir tepsi içine dökülür ve soğumağa bırakılır. Tepsideki hamur donduğunda çatlamazsa, çok iyi pişirildiği kabul edilir.

Hocalar akşam o evde toplanırlar. Bu yemek sofraya en sonra getirilir ve büyük tepsi içinde ortaya konur. Ayrıca herkesin önüne, taslarla arabaşı çorbası getirilir. Herkes tepsideki kaşık kaşık keser ve ağzına koyar, hemen arkasından tasdan da bir kaşık sıcak çorba alır. Böylece tepsi de biter, çorba da !

Herhangibir vesileyle eve yemeğe davet edilen hocalar, bu yemeği pek sevdiklerinden davet edene :

— "Arabaşı var mı?" diye sorduklarında davet edenden :

— "Var, var! İstediyim arabaşı olsun" cevabını alırlar.

(Anlatan Bn. Fehime Devecigil, gerek Keşkek yemeğini, gerekse Arabaşını (Hocalar Yemeği) Çorum'un Sungurlu ilçesinde, aslen Türkmen olan "Muftülerin Nefise hanım" dan görmüş ve bizzat yapmış. O zaman kendisi 14 - 15 yaşlarında imiş. Şimdi 65 yaşındadır.)

Konya'da Yapılan İkinci Âşıklar Bayramı

— 3 —

Yazan : M. Âdil ÖZDER

29 Ekim toplantısı, pazar günü akşamı saat 20'de yine Konya Kitaplığı salonunda yapıldı. Önce birer şiir ve türkü okumaları için İlhâmî, Alyansoğlu, Sadî, Selîmî sıra ile mikrofona çağırıldılar.

İlhâmî :

Ben üstünüm deme sakın dünyada
Seni halk eyleyen Rahman üstündür.

Mısraları ile başlayan kendi malı deyişini dinletti. Alyansoğlu, Kağızmanlı âşık Cemal Hoca (İsmail Turan : 1883 - 1957)'nin "gitme" redifli koşmasını türkü halinde okuyup sazı ile dinletti :

CEMAL HOCA dertten ettik el'aman
Gani, Settârından kesilmez güman
Camuşlu köyünden geçtiğim zaman
Mübarek halini sormadan gitme.

Sadî, "yayladaki kızlar, bizim yayla yaşıyışımızı söyle demişlerdi. Ben de bir türkü söylemiştim" diyerek sazı ile üç kıtalı türküsünü dinletti.

Selîmî, Şarkışla ağzıyla kendi malı bir türküsünü okuyordu :

Elinden içtiğim mey ile bâde, mey ile bâde
Zehir miydi ey dost, oy yıktı beni.

Selîmî'yi bir üçlü atışma izledi. İhsânî, Sâdî ve Alyansoğlu "feryada geldim" ayağı ile atışacaklar.

İhsânî :

Bu aşkın elinden ettim el'aman
Çektim türlü derdi feryada geldim
Cenâbı Mevlâdan kesmezim güman
Hakikat sırrına Konyada geldim.

Sâdî :

O! Konya şehrinde irfan huzrununda
Dilim lâl olsa da gayrete geldim
İnanılmaz fânî dünya oy(u)nuna
Geçer bu günlerim rüyâda geldim.

Alyansoğlu :

Bülbül gibi kanat açtım vatanda
Bu Konya ilini seyhata geldim
Nakşibend'den tarikatım almışım
Mevlânâ Baba'dan irşada geldim.

İhsânî :

Kâmiller burada, irfan burada
Mercanlar dökülen meydan burada

**Şemsi Baba, ulu sultan burada
Türbesi gül kokan cennete geldim.**

Bu atışmadan sonra jürinin verdiği "ben, sen değilim" ayağı ile Kul Mustafa - Çobanoğlu karşılaştılar.

Kul Mustafa :

Çobanoğlu götür beni ummana
..... ben, sen değilim
Yeri gelse yok ederim deryanı
Ufacık tefecik umman değilim.

Çobanoğlu :

Haddimce adamım
Elifi tanırum ben sin değilim
Deryayı yoklarsan ben de deryayım
..... ben son değilim.

Üçer kıtalı atışmadan sonra, yarışma dışı olarak Karşılı beş âşık sazlarıyla koro halinde çalıp hamasî şiirler söylediler. Bu çok orijinal bir gösteri oldu.

Yine yarışma dışı olarak Karşılı iki âşık, İlhâmî ve Çobanoğlu köylü ve şehirli kızlarımızı öğmeye başladılar. Uzunca süren bu karşılıklı öğrenmede İlhâmî köy kızlarını, Çobanoğlu ise şehirli kızları övüyordu.

İlhâmî :

Yaz olanda yaylalarda
Seyranım köylü kızları
Hem çadırda hem tarlada
Gülşânım köylü kızları.

Çobanoğlu :

Ellerde kahve pişirir
İmanım şehir kızları
İnsanı derde düşürür
Dermanım şehir kızları.

İlhâmî :

Kitabın çantaya korlar
Gider mektepte okurlar
Nakışlı halı dokurlar
Arslanım köylü kızları.

İkinci gecenin son karşılaşması Erzurumlu Reyhânî ile Tokatlı Selmânî arasında oldu. Âşık Efkârî bunlara "yanar gidersen" ayağını vermişti, başladılar :

Reyhânî :

Şu devr-i âlemde aşka düşersin
Alışır, tutuşur yanar gidersen
Cehenneme soğuk, soğuk girilmez
Ya ateş gidersen, ya nar gidersen.

Selmânî :

Bu dünyada hayr-ü şerri bilmezsen
İnsan olmıyarak döner gidersen
Eğer bu dünyada arzun almışsan
Sönmüş ateş gibi söner gidersen.

Reyhânî :

Bu yanan gönüller bir gün uyanır
İçer ecel şarabını boyanır
Cansız at kapıya gelir dayanır
Anasız babasız biner gidersen.

Selmânî :

İnsanlar dünyada misali yaprak
Evvvel âhir vardır dalından kopmak
Bir gün bakarsın ki yarılır toprak
Bir kuyu içine konar gidersen.

Reyhânî :

REYHÂNİ hesaba bakmadım ise
Hikmet fermanını takmadım ise,
Faydalı bir çok iş yapmadım ise
Ahrete bozulmuş fener gidersen.

Selmânî :

SELMÂNİ'yim işim gücüm zâr ise
Eğer âşık sevdiğine yâr ise

Yolculukta eğer kısmet var ise

Cennet-i âlâya döner gidersen.

Bundan sonra Âşık Ferrâhî sazı ile bir türküsünü kızı Emine'ye söyledi :

Elâ gözlü nazlı yârı

Görem dedim göremedim.

Arkasından Mevlit İhsânî ile Maraşın Yoğunluk köyünden Hüdaî (Sabri Orak) karşılaştı. Aldı Mevlit İhsânî :

Dinle sözlerimi âşık arkadaş,
İşte Mansur gibi darda kalmışım.
Dilim eyvah eder, gözlerimde yaş,
Kimse bilmez ah ü zarda kalmışım.

Hüdaî buna cevap verdi :

Sen de beni dinle âşık arkadaş,
Ben de böyle gizli sırda kalmışım.
Kendi kaderimle ederim savaş,
Ömrümce boranda, karda kalmışım.

Bundan sonra bir de dörtlü atışma oldu. Reyhânî, Çobanoğlu, İlhâmî ve Kul Mustafa dörtlüsü mikrofona karşısına geçip deyişmeye başladılar.

Âşık Reyhânî (Yaşar Yılmaz) ile Âşık Selmânî (Hasan Salman) atışırken.

Faik Akçın

Yazan : Bora HİNÇER

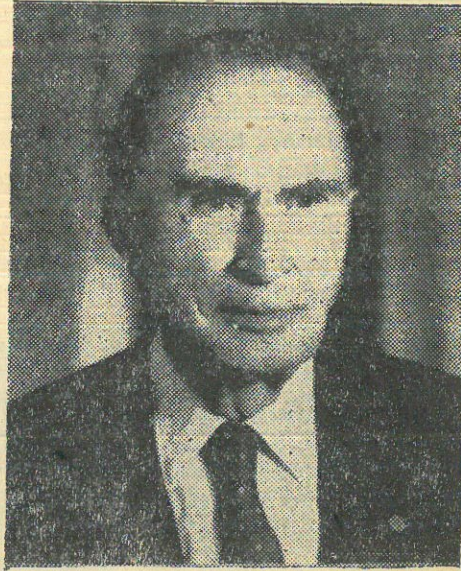
Sayın Faik Akçın öğretmen ve eğitimci-liği yanında folklor alanında da derlemeler yapmış, bunları zaman zaman mahallî gazete ve dergilerde yayınlamıştır.

1309'da Sandıklı'da doğmuştur. Nüfus kütüğü İzmir'dedir. Halen de İzmir'de Güzelyalı'da oturmaktadır. Ataları ömür boyunca çeşitli görevlerle Devlet hizmetinde bulunmuştur. Dedesi Kolağası Ali Rıza Efendi orduda, savaş meydanlarında, babası Mehmet Sadık fen ve güvenlik alanında telgrafçı olarak Merkez Müdürlüklerinde çalışmıştır. Akçın, öğretim, eğitim ve yönetim yolunda Yurd ve Ulusumuza yararlı olmayı başta gelen kutsal bir görev edinmiştir. Devlet memurluğunun gerektirdiği gezgincilik, küçük yaşta Yurdumuza yakından ve içten tanınmasına, bilgi ve görgüsünü arttırmasına vesile olmuştur.

İlk ve orta öğrenimini sırasile Cezair Bahrişefit vilâyetinin merkezi Rodos şehri ile Girit Adasının Hanya iline bağlı Palahora köyünde yapmış, daha sonra tekrar Rodos'a dönerek buraya, daha sonra Midilli Adasının Kalonya bucağında ve İzmir'in kent ve köylerinde uzun veya kısa sürelerle devrin ağır ve ilkel şartları altında bu öğrenimlerini tamamlamıştır. Değerli hocalardan ders ve feyz almıştır. Bu arada anadilinden başka Farsça, Arapça, Fransızca, Rumca, Arnavutça ve Lâtinceyi elde etmiştir. Üç yıllık İdadî tahsilinden sonra İzmir Sultanisine girmiş, 1327'de iyi derece ile diploma almış ve İstanbul Darülfununun Hukuk Fakültesine devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve seferberliğin ilânı üzerine yedek subay adayları talimhâna sevk olunmuştur.

İlk memuriyeti olarak 1329/1332'de Kayseri Adliyesi âza mülâzımlığı ve Kırşehir Bidayet Mahkemesi zabıt kâtipliğinde, 1332/1337'de İçel İdadisi, Darülmuallemi ve Rum Mektebinde vekil ve asil olarak Türkçe, Fransızca, Tabiiye, Tarih - Coğrafya, Kavanin ve Beden Terbiyesi öğretmenliklerinde bulunmuştur. I. Dünya Savaşı'nın en kararlık günlerinde yetkili makamların çağırısı üzerine baba mesleği olan Silifke Telgrafhanesinde bir süre Elsin-i Garbiye Muharebesi'nde fahri olarak hizmet

etmiştir. 1337/1340 yıllarında Gümüşane İdadisi Müdürlüğü ve Maarif Müdür Vekilliği yapmıştır. 1924/1930'da İzmir Erkek Muallim Mektebi Müdürlüğü, Müdür Başmuavinliği, Edebiyat ve Türkçe öğretmenliğinde bulunmuştur. Harf İnkılabı ve Soyadı kanunlarından evvel bu konularda çalışmış, bir hayli emek harcamıştır. Daha

Sayın Faik Akçın.

sonra her iki konuda da gerekli kanunlar çıkarılmış ve bu çabasının da tahakkuk ettirildiğini sevinçle görmüştür. 1930 / 1937 yıllarında İzmir Buca Yatılı Ortaokul Müdürlüğü ve Türkçe öğretmenliği, 1937 / 1938'de Karşıyaka Ortaokulu, İzmir Kız Lisesi ve Karataş Ortaokulu'nda görev almıştır.

Bundan sonra İzmir İli'nden aldığı ruhsatı ve Millî Eğitim Bakanlığının buyruğu ile 1938 de kız erkek karışık Gündüzlü - Yatılı İzmir Özel Devrim Lisesini kurmuş ve müessis müdürü olarak yeni bir hizmet çığırına yol açmıştır. Bu lise memleketimize pek çok değerli idareci ve iş adamı yetiştirmiş, ayrıca resmî okullarda tahsilini tamamlamak imkânını bulamayan nice belgelileri yetiştirip başarılarını sağlamış, onları tekrar tahsil hayatlarına devam etme mutluluğuna kavuşturmuştur. Bu ağır

işi 15 yıl tek başına yürütmesi, Akçın'ı yormuş ve yıpratmış, bu sebeple bu eğitim kaynağını istemeyerek kapatmıştır.

Faik Akçın 1939/1958 yılları arasında bir yandan da resmî öğretmenlik görevine devam etmiş, nihayet 47 yıllık hizmetten sonra yaş haddi dolayısıyla 1958'de emekliye ayrılmıştır. Halen kendisi "Bir şey yapmanın yorgunluğundan sonra birşey yapmış olmanın huzuruna kavuşmak için yararlı olacağını umduğum "Akçın Kitabevi" ni kurma çaba ve dileğindedim", demektedir. Dileğinin gerçekleşmesi ve hizmetlerinin devamı bizim de en büyük isteğimizdir.

Akçın'ın Türk Folklor Araştırmaları'nda aşağıdaki yazıları çıkmıştır.

- 1 — Aşık Ahmet, Cl. 6, Sf. 1893 - 2012.
- 2 — Aşık Ahmet'in bir ağıdı, Cl. 6, Sf. 2125.
- 3 — Özil ve dilimizde banknot, Cl. 6, Sf. 2181.
- 4 — Ege Türkülerinin ayırtmac ve nitelikleri, Cl. 6, Sf. 2262.
- 5 — Ergenekon, Cl. 6, Sf. 2337.
- 6 — Yurdun çeşitli yörelerinden bilmececeler, bulmacalar, Cl. 6, Sf. 2383, 2422, 2453; Cl. 7, Sf. 2484, 2507, 2594, 2623, 2652.
- 7 — Yurdun çeşitli yörelerinden ilençler, Cl. 7, Sf. 2715, 2756.
- 8 — Üç kuzu ile kurt masalı, Cl. 7, Sf. 2905.
- 9 — Kafasız Mehmet Ağa masalı, Cl. 7, Sf. 2929.
- 10 — Kraliçenin Hazinesi masalı, Cl. 7, Sf. 2958.
- 11 — Molla anlatıkları, Cl. 8, Sf. 3045.
- 12 — Sepetçi Baba masalı, Cl. 8, Sf. 3127.
- 13 — Keloğlan masalı, Cl. 8, Sf. 3186.
- 14 — Tembel çocuk ile padişah kızı masalı, Cl. 8, Sf. 3390.
- 15 — Yurdun dört bucağı ve köşesinden deyimler, Cl. 9, Sf. 3828, 3880, 3920, 3950, 3957.
- 16 — Musikinin doğuşu ve Eski Türklerde musiki, Cl. 10, Sf. 4186.
- 17 — Tembel Ali ile Cadı Karı masalı, Cl. 10, Sf. 4397.

Ayrıca topladığı Atasözleri ve Deyimler, el yazısıyla iki kalın deftere yazılmış ve ilk fırsatta yayınlanmak üzere dergimize teslim edilmiştir.

Bize gelen KITAPLAR

● Ord. Prof. Dr. A. Süheyl ÜNVER : "Tarihte Milletlerarası Tıp İlahımız Lokman Hekim Sözlere ve Menkıbeleri". Çeşitli Yönleri İle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan ayrı basım, 50. sayfadan 55. sayfaya kadar 6 sayfa. 24 x 14 Cm. boyunda.

● Konya Turizm Derneği : "Mevlâna Güldestesi, 1967". Mevlânâ, Mevlevilik ve Mevlevî Musikisi hakkında yazılar ve şiirler. 19 x 14 boyunda, 56 sayfa, 5 lira.

● Azmi GÜLEÇ : "Ağustos Güneşi". Destan, Şiirler, Defne Yayınları, Ankara. 19,5 x 14 boyunda, 46 sayfa, 5 lira.

● Türkân İLDENİZ : "Havva Çıkmazı". Şiirler. Kapak düzeni : Etem Çalışkan, desenler : Hasan Kavruk. Ece Yayınları, Şiir Dizisi, No. 2. 17 x 12 boyunda, 80 sayfa, 5 lira.

● H. Sina AKYOL : "Gecenin Yeşil Ağladığı Saat". Şiirler. İsteme adresi : Bardacık sokak, No. 32/10, Küçükcesat - Ankara. 23 x 13 boyunda, 44 sayfa, 2,5 lira.

Eğin'de Yüzük Oyunu

Yazan : Mehmet Hilmi GÜR

Yüzük oyunu şöyledir : İki grup karşılıklı geçer, sedir ve minderlere otururlar. Büyükler ayrı, küçükler ayrı tarafta olur. Büyükler oynar, küçükler de seyredir ve onları teşvik ederler.

Tepsiye 9 fincan konulur. Birinin altına yüzük saklanır. Tepsi yüzüğün saklandığını görmeyen bir tarafın elemanına verilir ve alçak bir sofraya iskemlesinin üzerine konulur.

Yüzüğü saklayan tarafın karşısındaki takımın baş oyuncusu elile veya elindeki içtiği sigara çubuğunun ucu ile işkillendiği (riyazi hesaplar, tahminler, ya şundadır, ya bunda, gibi tekerlemelerle) fincanı, zarfla oynanıyorsa zarfı çevirir veya açar.

Yüzük bulundukça, oyuna uygun şekilde nükteli ve oyun sırasına göre bir numaranı dörtlükten başlanarak bir türkü söylenir. Bir taraf 6 veya 7 defa bilmiş, bulmuş, öteki taraf 12 defa bulmuş ise damga vurmak hakkına, çok bulan sahip olur. Karşı taraftan bilhassa şakaya tahammülü olan bir oyuncunun alınına fincanın alt tarafı iyahlatılarak damga başılır.

Oyun devam eder. 22 ci sayı da oyun birer ve bu son sayıya destegül denilir.

Destegülü birinci bölümü kaybeden taraf kazanırsa, damgayı vuran taraftan bir leman dilile onu yalayarak temizler.

Bütün geleneklerine terbiye ve titizlikle ağı kalmış bulunan Eğin, "Yüzük Oyunu"nu da aynı kıskançlıkla son senelere kadar devam ettirmiştir. Bilhassa kasabanın üneyindeki Bahçe (Enbiyabey), Koçan ve Çiriki mahallelerinde bir merasim ve cereniyet oyunu olarak devam edegelmiştir.

Karşılıklı gruplar halinde olan bu topluluklar, senelerce kış gecelerini yüzük oynayarak geçirmişler ve yenilen tarafa tahammülü hayli güç cezalar tertip ve atbik etmişlerdir. Buna rağmen bugüne kadar herhangi bir hâdise meydana gelmeden varlığını korumuştur. Bu oyunu oynayanların içtimai olgunluğunu gösterir.

Oynarlarda tepsi verilirken behemehal bir türkü söylenir. Bu şarkılara örnek vermek için bir sayılı dörtlükten başlanır.

Gelin birden başlayalım
Ayva Turunç taşıyalım
Yüüksüz biz nişleyelim
Yalelli yalelli ağam çelebi.

Sedirin köşe minderi
Altını üstüne dönderi
Yüzükçülerin mundarı
Yalelli yalelli, ağam çelebi.

Yüzüğüm iki
Şu zarfta belki
Yüzüğüm tilki
Yalelli yalelli, ağam çelebi

Biner atın semizine
Gider yolun temizine
Bakın yüzükçü benzine
Yalelli yalelli bir vah zavallı.

Nakaratlar, kazanan taraf için "ağam çelebi", bulamayan taraf için "bir vah zavallı" olarak söylenir.

Yüzüğüm üçtür
Bulması güçtür
Zarfları tunçtur
Yalelli yalelli ağam çelebi.

Uzadan çıkar yolların
Kürkünün peşi sallanır.
Dizginsiz Eşek kullanır.
Yalelli yalelli bir vah çelebi.

Mürde of yalelli mürde
Yüzük mü uğrattı seni derde
Duydunuz mu çıktık dörde
Yalelli yalelli ağam çelebi.

Bir turnacık bir turnacık
Oyuna şimdi başladık
Oyuncu başı utan azıcık
Yalelli yalelli bir vah zavallı.

Meşeden meşeye şahin uçurdum
Ah ile vah ile ömrüm geçirdim
Yare şeker ezdim şerbet içirdim
Yalelli yalelli ağam çelebi.

Karşıdan gelir kır atlı
Bu oyun bize berathı
Oyuncu başı pek suratlı
Yalelli yalelli bir vah zavallı.

Biner atın etlisine
Gider yolun otlusuna
Bakın yüzük dertlisine
Yalelli yalelli bir vah zavallı.
Çiy süttten kaymak olmaz
Didarından doymak olmaz

Yüzükçüdür kıymak olmaz
Yalelli yalelli bir vah zavallı.
Yalelli canım olduk yedi
Onbir yedi yetmiş yedi
Yüzükçüler neler yedi
Yalelli yalelli bir vah zavallı.

Tokattan gelir torbası
Acı soğanın ortası
Yüzükçülerin zorbası
Yalelli yalelli bir vah zavallı.
Seksen Koyun aldım biryanı toklu
Bahçemizin arkı mermer oluklu
Ne tez mahzun oldun sırma bıyıklı
Yalelli yalelli bir vah zavallı.

Avazdan geliyor katır
Tırnakları kuma batır
Yüzükte tanımam hatır
Yalelli yalelli bir vah zavallı.

Tepside gezer elleri
Uzundur pabuç dilleri
Tanrının şaşkın kulları
Yalelli yalelli bir vah zavallı.

Pencereden bakışlılar
Ayva turunç atışlılar
Şimdi bunlar kapışlılar
Yalelli yalelli bir vah zavallı.

Parmağıyle işkil tutar.
İşkilini müşkül tutar.
Yüzük çıkmaz hapy yutar
Yalelli yalelli bir vah zavallı.

Sen neden geldin buraya
Alırlar seni sıraya
Ben girmem sonra araya
Yalelli yalelli bir vah zavallı.

DAMGA TÜRKÜSÜ

Fincanın altını isle siyahlatarak oyuncuların birinin alınına damga vurulur.

Gemiye çekerler tayı
Gemiciler alır payı
Seyreyleyin bedir ayı
Yalelli yalelli bir vah zavallı.
Evlerinin önü tağar
Teraziye koysam ağar
Kondikgillin bitli zağar
Yalelli yalelli bir vah zavallı.

Bizmişende vardır cami
Ardıç kabuğundan damı
Nerde yüzük çabuk tanı
Yalelli yalelli bir vah zavallı.
Evlerinin önü üzüm
Salkımları düzum düzum
Çıktı yüzük kör mü gözün
Yalelli yalelli ağam çelebi.

Başına giyinmiş kavuk
Kulakları almış soğuk
Kondikgillin bitli tavuk
Yalelli yalelli bir vah zavallı.

BERABERLİK TÜRKÜSÜ

Biz beraber olduk size
Tepsiyi gönderin bize
Saklayıp verelim size
Yalelli yalelli ağam çelebi.

Çarşıda helva satarsın
İçine hiyle katarsın
Usul otur top atarsın
Yalelli yalelli ağam çelebi.

Biz beraber olduk geçtik
Karlı buzlu sular içtik
Biz yüzükten vaz mı geçtik
Yalelli yalelli ağam çelebi.

Gezdim Urumu, Kırımı
Görmedim böyle burunu
Mübarek moskof fırını
Yalelli yalelli bir vah zavallı.

Bu tilki tilkinin şahı
Tuttu feriklerin ahı
Kümeşe tıkarım vallahi
Yalelli yalelli ağam çelebi.

Altında atın yağızı
Yüzükçülerin yavuzu
Yala mundar damganızı
Yalelli yalelli ağam çelebi.

İnönü Bucağı Aşağıkuzfındık Köyünde Düğün

Yazan : Feriha GÜMÜŞGÖZ
Millî Folklor Enstitüsü Derleyicisi

“ÖREKE” SÖZ ALMA ADETI

İstenecek kıza oğlan evinden, oğlanın babası, amcası ve birkaç akraba giderler ve Allahın emri ile kız ister. Eğer kız evi kızı vermek istemiyorsa kızımız daha küçük evlendirmeyeceğiz der. Eğer vermeğe niyetleri varsa, bir düşünelim denir. Bir kaç gün sonra oğlan evi yine gelir. Kızı verip vermeyecekleri belli olur. Kız verilecek olunca (ÖREKE) yani söz alma gününü belli ederler. Bir hafta veya on beş gün sonra öreke yapılır. Bu ÖREKE (Söz alma) şu şekilde yapılır:

Oğlan evi kıza bir saat, yüzük, takım elbiselik, iç çamaşırı, terlik v.b. gibi şeyler alırlar. İki hamursuz, bir leğen helvayı bir heybeye koyarak yalnız oğlanın akrabaları almak üzere akşam üstü kız evine gelirler. Kız evi de çeşitli yemeklerle bir akşam yemeği hazırlamıştır. Oğlanın evinden gelen kadın ve erkeklere ve kendi akrabalarına yemek yedirirler. Yemekten sonra kızın oğlan kardeşi kayınpedere bir bohça içinde on, on beş tane mendil verir. Bunun karşılığında kayınpeder de 5 - 10 lira bahşış verir. Erkekler yemekten sonra dağılınca gelin kızın başında genç kızlar ve kadınlar eğlence yaparlar. Kız kayınvaldenin elini öper. O da saat ve yüzük takar. Sonra kızı bir sandalyeye oturturlar. Kızın başına oğlan evinden bir yenge durur. Oğlan evinin sungularını yani hediyelerini başıra başıra kızın başına koyar. Kayınvaldenin bir takım elbiseliği var. Kayınpederin bir çift terliği var. Güveyin çorabı vs. gibi. Sıra ile bütün oğlan evinin akrabaları sungularını (Hediyelerini) sunarlar ve kızın başına koyarlar. Sonra kız evine sıra gelir. Kız evinden bir yenge, kızın akrabalarının sungularını aynı şekilde kızın başına koyar. Böylece kızın başına konan hediyeler dolayısıyla kızın başı çok ağırlaşır ve başını dik tutamaz.

Genç kızlar grup grup toplanıp darbuka ve tepsi çalarak türküler söylerler. İki kişi karşılıklı kaşıkla gayet güzel yürük

oyunları oynarlar. Ve ÖREKE yani söz alma merasimi sona erer.

Kolunda saati olan kızlar muhakkak öreke yani sözlü kızdır.

Kız evi, oğlan evi için frenk gömleği, iç çamaşırı, çorap gibi hediyeler alır. Hamursuz yapar, helva basar leğene koyar. Kız evinden gelen heybeye koyarak bir hafta sonra, kız evinin kadın akrabaları toplanarak oğlan evine giderler. Orada da yemekler yenir, gençler eğlenceler yaparlar.

YÖRÜKLERİN NİŞAN ADETLERİ

Öreke yapıldıktan bir sene sonra veya bir kaç sene sonra harman sonu veya pancar parasına nişan yapılır. Nişan merasimi şu şekilde yapılır.

Oğlan evi kıza üç takım elbiselik 2 - 3 tane kremis altın alırlar. Örtme çemberi, terliği, iki takım elbiselik, yunak patiskası, mendil, yün atkısı, ipek örtme, eteklik, beş çift kadın, beş çift erkek çorabı alınır. Nişanın ne gün yapılacağı tesbit edilir. Oğlan evi kız evinin akrabalarına birer hamursuz, üzerine helva ve bir yağlık (Mendil) heybelere konularak kız evine gelinir. Kız evi de her evden bir kişi çağırarak suretiyle bütün köye nişan yemeği verir. Yemekleri de şunlardır : Sütlü çorba, yufka börek üzerinde helva, patates, fasulye yemeği, pilâv, pirinç dondurması, hoşaf verilir. Yemeği sabahleyin köyün erkekleri yer. Öğlen de kadınlar yer. Yemekler yenip bittikten sonra kadınlar ve kızlar bahçede toplanır. Gelin kız, en iyi kumaştan yapılmış şalvar ve entari giymiş ve başında beyaz bir örtme ile çıkar. Önce kayınvaldenin elini öper. O da altınını, yüzüğünü ve küpesini takar. Gelin kız diğer büyüklerin ve akrabaların ellerini öper ve yine bir sandalyeye kız oturtulur. Önce oğlan evi olmak üzere hediyeleri kızın başına koyup başıra kime ait olduğu söylenir. Daha sonra kız evinin de hediyeleri aynı şekilde sunulur. Hediyeler bitince kızlar yine darbuka çalarak oynarlar. Gelinle oynamaya kalkan oğlan evi

akrabaları kıza para verirler ve öyle oynarlar. Düğün akşama kadar devam eder ve biter.

Yine kız evi oğlan için bazı eşyalar alır. Hamursuz ve helva yaparak, kız evinden gelen heybeye koyarak bir hafta sonra kadın akrabaları ile oğlan evine giderler. Orada da yemekler yenir, eğlenceler yapılır ve böylece nişan merasimi de sona ermiş olur.

YÜRÜKLERDE DÜĞÜN ADETLERİ

Nişandan bir iki sene sonra harman sonu ve pancar parasında düğün yapılır. Oğlan evi düğün yapmayı kararlaştırınca kız evine düğün günü kararlaştırmaya gider. Kız evinde düğün kararlaştırılır. Ne kadar başlık alınacağı tesbit edilir. Bu başlık pek fazla olmaz. Durumlarına göre 500 - 800 lira arasında olur. Alınan başlıkla kızın bazı eksikleri alınır.

Düğünler ekseriya perşembe ve pazar günü olur. Düğün üç gün evvel başlar. Bir gün kız evine çeyizi serilir. Kızın yakın arkadaşlarından dört beş tane kız, gelin kızın kardeş kızı olurlar. Düğünde kızın her yardımına koşarlar. Oğlanın da üç dört tane sağdıç olur.

Kızın başında iki gün iki gece düğün yapılır. Gelin alınacağı günden bir evvelki gece kına gecesi yapılır. Kına gecesi kız kadife takım elbise giyer, duvağı takılır. Bütün köy kadın ve genç kızları oynarlar ve eğlenirler. Kızın arkadaşları ve akrabaları, kalınca bir odada kıza kına yakılır. Kızın yüzüne al bir örtü örterler. Kızlar etrafında dışardan darbuka ile (Melemede vaz geç kuzundan) türküsünü söyleyerek odaya girerler. Kız akrabalarının ellerini öper ve boyunlarına sarılarak birer mâni söyler ve hep beraber ağlaşırlar. Sonra kızın el ve ayakları bileklerine kadar kınalanır. Elleri tülbentle bağlanır. O gece kardeş kızlar çeyiz odasında yatarlar ve sabaha karşı da çeyizini toplayıp, sandığa yerleştirirler.

Düğünden bir gün önce köyün erkeklere sabah yemeği verilir. Buna danışık denir. Bu danışıkta yemekten sonra tepsi içinde erkeklere çeşitli kuru yemiş tutulur. Bu yemiştin erkekler birer avuç alırlar ve tepsiye para atarlar.

Gelin alınacağı gün perşembe veya pazar

günü öğle namazını müteakip, oğlan evi kadın ve erkek akrabaları at arabalarına binerek kız evine gelirler. Gelin arabasının üstü kilimlerle örtülmüştür. Bir de çeyiz arabası vardır. Kız evinde geline beyaz şalvar, üst entari giydirerek ve çiçekli beyaz duvak takarak hazır bir şekilde beklerler. Ve kızlar oğlan evi gelinceye kadar kızın başında eğlenirler.

Önce kızın çeyizleri ve sandığı arabaya güzel bir şekilde yerleştirilir. Sandığın üstüne kızın yengeleri oturur. Bahşış isterler. Onlara istenilen bahşış verilir. Kızın güveye gidecek müjde heybesini oğlanın dayısı kız evinden bahşışle alır ve güveye bahşışle verir. Güveyin elbisesi de kız evindedir. Bu elbiseleri de kardeş kızlar sağdıçlara bahşışle satarlar.

Sıra gelini almaya gelir. Gelinin beline oğlan kardeşi gayret kuşağı bağlar. Kızın gelinliğinin üzerine (CAR) siyah çarşaf giydirirler ve yüzünü al bir bezle örterler. Kız çıkmadan, annesinin, babasının, kardeşlerinin ve akrabalarının ellerini öper. Kızı babası kolundan tutarak çarşaf örtülerinin arasında gelin arabasına getirir ve kızını arabaya bindirir. Başta köy hocası olmak üzere dua yapılır ve arabalara kızın akrabaları da binerek köyün her tarafını gençler tarafından çifteler atarak gezdirilir. Gelin oğlan evine getirilir. Oğlan evinde de yine dua yapılır. Gelini kayın peder kolundan tutarak indirir. Gelinin koltuğuna bir ekmek, bir Kur'an ve yağ verilir. Yağı kapıdan içeri girerken kapıya sürerek girer. Yağ gibi geçinmesi için, Ekmek boluk olsun diye verilir. Kur'an okumuş olsun diye verilir. Ekmek sonradan küçük küçük kesilir düğün halkına dişinin ağrımamın diye dağıtılır ve yenir. Gelinin başında öğleden sonra da çalgı çalıp eğlence yaparlar. Ve düğün dağılır. Akşam yatsı namazından sonra güvey salınır.

Düğünün ertesi günü gelin kız köyün pınarının yani çeşmesinin başına getirilir. Bütün çeşmede bulunanların kaplarını doldurur. Akrabalarına su taşır ve çeşmenin başında çamura bir tarakla bir çakı gömerler. Gelin elini bunların bulunduğu yere sokar. Eğer çakıyı çıkarırsa çocuğu oğlan olacak derler. Tarağı bulup çıkarırsa kız olacak denir.

Düğün âdetleri böylece bitmiş olur.

Paris UNICEF Galası'nda Türk Folk Dans Grubu

Yazan : İhsan HİNÇER

Türk Folklor Kurumu Gaziantep ve Bursa Kılıç - Kalkan Toplulukları UNICEF Galası'nda..

UNICEF ile Avrupa Televizyon Birliğiince 15. 12. 1967 gününde Paris'te düzenlenen GECE'ye dünyanın dörtbir tarafından tanınmış sanatkarlar ve folk dans grupları katılmıştır.

Bu arada bu büyük Gala'ya Türkiye'den de Turizm ve Tanıtma Bakanlığının ilgisi ile Türk Folklor Kurumu'nun Gaziantep, Silifke ve Kars Halk Oyunları takımları ile Bursa Kılıç - Kalkan Halk Oyunları Derneği ekibi katılmıştır.

Birleşmiş Milletler UNICEF (Dünya Fakir Çocuklara Yardım Teşkilatı) Paris Tanıtma Müdürü Altemur Kılıç, bu yılın en parlak gecesindeki programa Türk Folk Dans Gruplarını da aldırılmış, Turizm ve Tanıtma Bakanlığıyla temasa gelerek bu imkânı sağlamıştır. Gerek Bakan Kürşad'ın,

Gerekse Tanıtma Genel Müdürü Ümit Halit Demiriz'in programı uygun bulmaları üzerine grup 9 Aralık 1967 günü Bosfor Turizm'e ait bir otobüsle İstanbul'dan Paris'e hareket etmiştir.

Türk Folklor Kurumu bu münasebetle Londra asfaltı üzerinde bulunan Bahçelievler Ömür Lokantası üst salonunda bir çay vermiş, Kurum Genel Başkanı İhsan Hınçer, Bursa, Gaziantep, Silifke ve Kars Topluluklarına başarılar dilemiş, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ilgilileriyle Altemur Kılıç'a teşekkürlerini bildirmiş ve bütün sanatkarların birer elçi olarak görevlerini Türklüğe yakışır bir şekilde yapacaklarından emin olduklarını ifade etmiştir. Daha sonra Turizm ve Tanıtma Bakanlığının Tanıtma Genel Müdürlüğü Hesap İşleri Mü-

dürü ve Kafile Başkanı Tayyar Gökaşan ile Bursa Ekibi Başkanı Mustafa Tahtakıran konuşmuşlar, kendilerine birer buket verilmiş ve bunları takiben de yapılan törenle topluluklar uğurlanmıştır.

Grup, 13 Aralık günü Paris'e ulaşmış, yolda Slavanski Brod ve Münih'te birer gece dinlenilmiştir. Paris'e ulaşıldıktan sonra Ekip elemanları UNICEF'in misafiri olarak en temiz otellerde ve lokantalarda ağırlanmış, kendilerine başta Altemur Kılıç olmak üzere Paris Turizm Tanıtma Bürosu Müdürü Mukadder Sezgin ve yardımcısı Nevin Menemencioglu sıcak bir alâka göstermişlerdir.

Fakir Çocuklar Yararına yapılan Galanın biletleri tamamen satılmış olduğundan bu yılki eğlence büyük yankılar yapmıştır.

15 Aralık gününe ait programı Gala UNICEF 67 elbroşüründen aynen aşağıya alıyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM

Ouverture par l'Orchestre de Michel Colombier,

Brasiliana 67 de Mecio Askəny,

Les Parisiennes,

Serge Reggiani,

Johnny Hallyday,

Ravi Shankar (tabla: Alla Rakha, tamboura: Kamala),

Marlon Brando (et les danseurs Tahitiens).

İKİNCİ BÖLÜM

Les Ballets Turcs: Bursa, Gaziantep et Kars,

Victor Borge avec Léonid Hambro,

Lena Horne (dirigée par Lennie Hayton),

Fernandel,

Elisabeth Taylor,

Richard Burton,

Les Beach Boys,

Manitas de Plata,

Les Chceurs (De l'armée Soviétique, sous la direction Colonel Alexandrov.

Présentation: Jean - Pierre Aumont,

Orchestre : Michel Colombier.

Dünyanın en tanınmış artistleri, sanatkarları ve müzisyenleri Cahailot Tiyatrosu sahnesinde toplanmışlardı. Bunlara ayrılan zaman çok kısa olmakla beraber derin bir hayranlıkla izlenmiş, bilhassa Türk Folk Dans Grubu'nun 8 dakikalık göste-

Gaziantep Topluluğundan üç genç kız

risi seyredenleri hayran bırakmıştır. Programı 2500'ü bulan seçkin bir davetli izlemiş, beher davetiye 250 ilâ 750 Türk lirası karşılığında satılmıştır.

Programı 28 Televizyon Şirketi filme almış, 25.12.1967 gecesi de Avrupa ve Amerika televizyonlarında yayınlanmış, en az 250 milyon kişiye görme imkânı verilmiştir.

Topluluklarımız 17 Aralıkta Paris'ten Brüksel'e hareket etmiş, 18 Aralık gecesi Brüksel Televizyonu'nda da bir gösteri yaptıktan sonra, gidiş yolu üzerinden İstanbul'a doğru yola çıkmıştır. Bu arada Belçika Brüksel Turizm ve Tanıtma Bürosu Müdürü Muzafer Soysal ile Ziya Tugal da Ekiplerimize müzahir olmuş ve büyük yardımlarda bulunmuşlardır.

Çetin hava şartlarına rağmen Grup mensupları aynı otobüsle 23 Aralık 1967 tarihinde İstanbul'a dönmüşlerdir.

Sayın Tayyar Gökaşan'ın Başkanlığında UNICEF Galasına katılan Ekip elemanlarının adları şunlardır :

Türk Folklor Kurumu'ndan Oktay Güzelbey, Mete Akıncı, Fikret Değerli, Fatin Eren, Umur Kocabaşoğlu, Necdet Altıncı-

Mersin'den Bilmeceler - Bulmacalar

Derleyen : Himmet SELVI

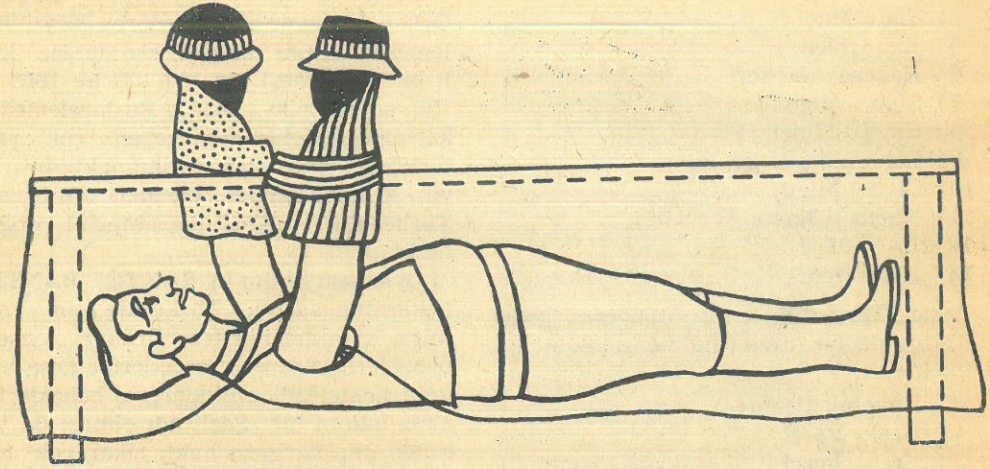
- 1 — Derlemenin konusu : Mersin bulmacaları.
- 2 — Derlemenin bölgesi : Mersin şehri Sıraç köyü.
- 3 — Derlemenin yer ve tarihi : Sıraç köyü ekim 1967.
- 4 — Derleme şekli : Toplama.
- 5 — Malzemeyi veren : Sıraç köyünden Ömer Aybilek, yaş : 46, okuma - yazması yok.
- Bir yorganım var
Dağı taşı örter
Suyu örtmez : **Kar**
- Seğittim çıktım tepeye
Yular taktım sıpaya : **Çuvaldız**
- Kara deve çöküp oturur
Zülfünü döküp oturur : **Çadır**
- Yol içinde kilitli sandık : **Kabir**
- Bir eşşeğim var
Bin daşşığı var : **Çam kozağı**
- Uzaktan bakar
Gelir beni sokar : **Tüfek**
- Abdest alır
Namaz kılmaz
Cemaatten geri kalmaz : **Cenaze**
- Bir dalda beş meyva
İkisi gün görür
Üçü görmez : **Namaz**
- Dört çocuğum var
Akşam sabah kuyuya taş atar : **İnek memesi**

Çora Hınçer, Şefik Sarıkayalar, Yalçın Abukçu, Bilyap Özçarıklı, Pınar Yürük-
lan, Sevgi Sarıkayalar, Füsün Dinç, Özen
tak, Beril Sepken, Sevil Bengi, Selma Mu-
ç, Sevgi Arün, Müslim Abay (zurna),
ermani Baydak (armonika - akordion,
adır Kaplan (davul).
Bursa Kılıç - Kalkan Halk Oyunları Der-
ği'nden : Mustafa Tahtakıran, Özcan
htakıran, Ercan Tahtakıran, Vedat Kurt-
tan, Ahmet Bozkurt, Yaşat Soyudemir,
yket Şardağ, Yaşar Uçar, İsmet Serener.
Bu geziyi takiben Türk Folklor Kurumu
ansa'dan ve Belçika'dan yaz ayları için
ni gösteri teklifleri almıştır.

- Üstü pamuk, biçilir
Altı çeşme, içilir : **Koyun**
- Bir çuval çocuğum var
Götü çöplüce çöplüce : **Kuru üzüm**
- Melemez melemez
Ocak başına gelemez : **Yağ**
- Helimlinin gatırı
Ne vursan götürü : **Köprü**
- Alası kaplan alası
Veleşi kızlar veleşi
Bunu bilen bileşi
Bilmeyen otuz iki gız veresi : **Kedi**
- Altay yattı
Al tay kalktı : **Tay**
- Divlin divlin nar : **Tarla**
Dizime gadar kar : **Ekin,**
Uçtu dilber : **Saman**
Kaldı nur : **Tane**
- Geriden tanıdım dağ gibi
Elime aldım gav gibi : **Davul**
- Bir tepe var
Bir yanına kar yağar
Bir yanına dolu : **Çığırgan**
- Havudu var
Kolamı yok : **Salyangoz**
- Açıldı sandık
Döküldü fındık : **Gıgalak, davar gübresi**
- Soktun mu kusar
Çektin mi küser : **Kahve**
- Yastı yatır : **Senit**
Sivri sürter : **Oklava**
Arasından bir iş biter : **Yufka ekmek**
- Derede deke bağlı
Boynuzu köke bağlı : **Düğme**
- Duzsuz bişer aş gördüm : **Süt**
Köpük kusar daş gördüm : **Sabun**
Yerden yapma daş gördüm : **Mezar**

El Yapımı Hırvat Bebeklerinin Adlarının Kaynağı

Yazan : Jarko ILIĆ

Sante ve Pante adlı Hırvat bebeklerinin oynatılış şekli

Hırvat el yapması Halk Bebekleri'nin kaynağı üzerine araştırmalar yapan Bay Nikola Bonifacic, Slavonya'nın Banije bölgesinde, halk tarafından SANTE ve PAN-TE diye adlandırılan el yapması bebek (kukla) ler tesbit etmiştir.

Yazar, bu konu hakkındaki çalışmalarını, Lublijana Etnografya Müzesi yayınlarından "Slovenskan Etnografu" dergisinde yayınlamıştır (Yıl : XV, 135 - 156. sayfalar, 1962).

Söz konusu kuklalar için yazar şu bilgileri vermektedir :

Bizim bütün el yapması Halk Bebekleri ve Kuklalar'ımızda temel motif, iyi ile kötü arasındaki çatışmadır. Kahramanları SANTE ve PANTE'dir Bu kahramanların

İnsanın aklı
Peygamberin nakli
Galdırda tesbihini
Boğazına taktı : **Komple çift kayıtlı (Karasaban)**

Bir bidiriz
Bir bidiriz iğnesi
Bunu bilen bileşi
Bilmeyen yarın ölesi : **Çam pürü**
Canı var
Kanı yok :

Asya'da yaşayan düalistik (ikicil) bir mezhepten geldikleri sanılmaktadır. Pante adının, farsça PANTA (çita) dan, Sante'nin ise macarca SANTA (topal) dan geldiği düşünülmektedir.

Yazarın, bütün bunlara, bebeklerin 1878 de bir asker tarafından Bosna Bölgesi, Sava Nehri civarından getirdiğini de ilâve etmesi önemlidir. Başka kaynaklar bu bebeklerin Bosna'ya muhacirler tarafından getirildiğini öne sürmektedirler. Ayrıca aynı tür bebeklere, Balkan Yarımadası'nın öteki bölgelerinde de rastlanıldığı belirtilmektedir. Bu münasebetle, size geleneksel Halk Bebekleri'nin adları hakkında bazı açıklamalarda bulunmak istiyorum.

Ünlü Yugoslav Etnografı Dr. Tihomir Dordević, 1901 de "Sırp Dilinde Türkçe Özellikler" adını taşıyan bir eser (Karadiç dergisi, Aleksinac, yıl III, kasım, sayfa 225 - 227) yayınlamıştır. Bu araştırma, türkçede karşılığı, şaka, alay, ya da küçümseme olan ve bunlarla ilgili konuşmalarda geçen tekerlemelerden ibaret olan yerini tesbit etmektedir. Bu tekerlemelerde sessiz harfle başlayan kelimenin ilk harfi, M harfi ile değiştirilmektedir. Sesli harfle başlayan kelimelere ise sadece M harfi ilâve edilmektedir. Türkçe kelime örnekleri

yanısına, yazar, bizim dilimizden de örnekler vermektedir :

- 1) Tandara - Mandara
- 2) Trt - Mrt
- 3) Tuc - Muc
- 4) Şuç - Muç
- 5) Kec - Mec
- 6) Kekere - Mekere
- 7) Şigo - Migo
- 8) Cinci - Minci
- 9) Ciganine - Miganine
- 10) Cigu - Migu
- 11) Karta - Marta
- 12) Kuc - Muc
- 13) Eci - Menci

Yazar, Türk dilinin bu niteliğinin, kendi dilimizde de bu nitelik haline geldiğini belirtmektedir.

- 1) Engete - Pengete
- 2) Arel - Parel
- 3) Erci - Perci
- 4) Ena - Rena
- 5) Ayel - Vayel
- 6) Elem - Belem
- 7) Enge - Tenge
- 8) Zakukugeno - Zamumugeno
- 9) Zaşigli - Migli
- 10) Zaremetli - Petli

Bosna ve Hersek bölgelerinde iki türden örnekler çok sayıda rastlanmaktadır. Bazı örnekler sayalım :

1. Çengele - Mengele
2. Sendi - Mendi - Mendi - Bendi
3. Zorli - Morli
4. Tayto - Mayto
5. Şuka - Muka
6. Dirli - Mirli - Mirli - Şirli
7. Çıça - Miça
8. Tarataş - Marataş
9. Çile - Mile
10. Şuş - Muş
11. Cica - Mica
12. Aşa - Başa
13. Ena - Bena
14. Edenina - Bedenina
15. Orilo - Gorilo
16. Trka - Frka
17. Zumba - Rumba - Rumba - Tumba
18. Çiri - Biri
19. Çarala - Barala
20. Soyli - Boyli
21. Seka - Peka
22. Cefa - Refa

23. Suçem - Buçem
24. Penga - Lenga
25. Trta - Vrta
26. Şerat - Berat

Türk Folklor Araştırmaları dergisinde, Orhan Aydemir'in "Kızılören Köyü Tekelemeleri" adını taşıyan, son derece kaliteli bir incelemesi yer aldı (Ocak 1965, sayı 186, sayfa 3620 - 3622). Bu incelemede yukarıdaki örneklere benzeyen çok sayıda türkçe tekelemeye rastlanmaktadır (Hanya - Manya, Hendel - Mendel). Bu örnekler, Türkçenin bu dilsel karakterini doğrulamaktadır.

Öyle sanıyorum ki, SANTE - PANTE bebeklerinin adları, Türkçenin, söz konusu dilsel karakterinin tezahürüdür. Ayrıca bu bebeklerin evlenme şenliklerine neşe havası getirmekte kullanıldıkları ve bebeklerin birinin adının bir Şark adı olması da yukarıdaki önerilerimizi haklı çıkaracak mahiyettedir.

348

(Basın : 11243 - 18)

Saz Şairleri :

Ardanuçlu Âşık Efkârî

— IX —

Yazan : A. Emin ARSLAN

Herşeyi dile getirir. Düzüyle, bayırıyla, dağıyla, yaylasiyle konuşur. Halkevleri'nde sazını, sözünü dinletir. Uğrayabildiği yerlerin köyünü, bucağını, kent'ini, ocağını adım adım gezer, renklendirir, şenlendirir. Türbelerine yüz sürer, Tanrı'dan rahmet diler. Müzelerini gezer, tarihi yerlerinde dolaşır. İşte bu Vilâyetler'den bir kaçını veriyoruz. Aynı şehire bir kaç defa yolu uğradığı için gidiş geliş tarihleri de birbirine karışmıştır. Onun için biz, her şehire geldiği tarihleri değil, sadece bu vilâyetlerin isimlerini vermekle yetineceğiz. Bizim tesbit edebildiğimiz dolaştığı şehirler şunlardır :

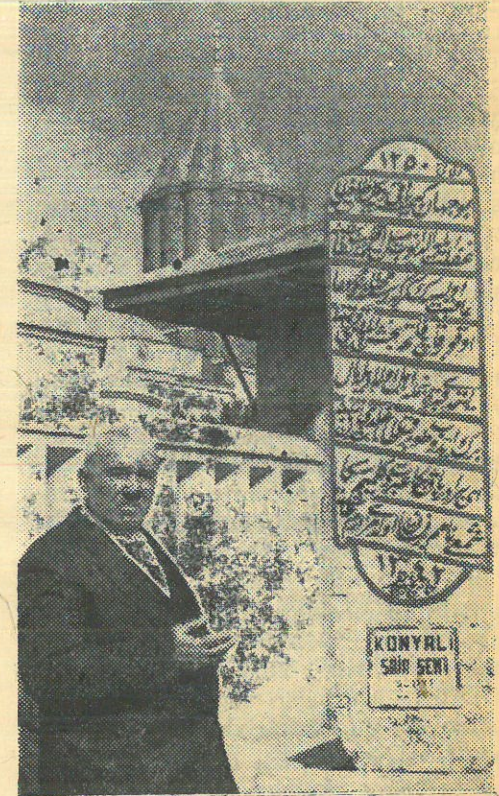
Rize, Trabzon, Gümüşhane, Giresun, Ordu, Samsun, Amasya, Tokat, Çorum, Yozgat, Ankara, İstanbul, Bursa, Konya, Kayseri, Mersin, Adana, Sivas, Erzincan, Erzurum, Ağrı ve Kars'tır.

Ankara Radyo evi'nde de evvelâ sevgisine söylediği "Ağıt"ı, söyler. Buna ilâveten Radyoevinde sırasını beklerken "Âşıkın sazının teli aşınmış", "Âşığın kendi de üşümüş" diye Efkârî'ye takılan kızlara verdiği cevabı (taşlama) yı da aşağıya alıyoruz.

23. Kasım. 1948'de Ankara'ya gelişinden sitayışkâr bir şekilde bahseden gazeteler, Halkevinde yapılacak toplantının gün ve saatini de bildirmişlerdir. ("Ankara" Akşam Haberleri Gazetesi, 23. Kasım. 1948, S. 2396/2026 ve yine aynı gazete (Ankara) 3. Aralık. 1948, S: 2396/1026, "Ulus" Gazetesi, 5. Aralık. 1948, yıl: 29 - No. 9847).

DELBEDEK

Şimdi bizim güzel iller kış mıdır?
Kar yüklenmiş dağlar için yaz vardır.
Bir gün gelir başlar her yerde bahar
İlkbaharın gelmesine az vardır.
Dereler buzları katacak sele
Bağlar kavuşacak lâle, sümbüle
Bülbül konacaktır hem gonca güle
Gülün goncasında yüz bin naz vardır.
EFKÂRÎ, aşk ile boşandım doldum
Geçen günlerime ne yazık yandım
Ne bağa bağbânım, ne gül'e kondum
Kazancımdan elimde bir saz vardır.

Âşık Efkârî, Âşık Şem'i'nin mezarı başında

BENZEMEZ

Soğukta üşümez, asla düşünmez
Bizim sözler sizin söze benzemez
Bu aşkın defî'dir teli aşınmaz
Bizim sazlar sizin saza benzemez.
Aşkın inyesiyle biz işlenmişiz
Her göze görünmez nakışlanmışız
Ne yazı görmüşüz ne kışlanmışız
Bizim yazlar sizin yaza benzemez.
Bu seveda âşıkı gezdirir yormaz
Bizdeki yareyi değme el sarmaz
Bir mecliste bir irfanda kızarmaz
Bizim yüzler sizin yüze benzemez.
Felek EFKÂRÎ'yi bağa konduramaz
Kader beni aşk yolunda döndürmez
Fırat, Dicle akşa narım söndürmez
Bizim köyler sizin köye benzemez.

349

ra lyo Evinde nayırılır. Halkevine gider. da gönülleri hoş ettikten sonra, meketine döner.

★

Efkârî pek çok âşıkla karşılaşma yapmıştır. Bu âşıkların başka - muhtelif tarihlerde de Yusufelili Azmî (M. Âdil Özder) Şavşatlı Tokdemir (Meclit Tokdemir) yaptığı karşılaşmalar henüz neşredilmemiştir. Diğerleri gibi bunların da birer şahaları elimizdedir. Ayrıca bir bu yazı çisini hazırladıktan sonra da karşılaşmada bulunan Âşık Efkârî, Kinya Turizm erneği'nin 1966'da düzenlediği "Türkiye şıklar Bayramı" nda İRTİCALEN ATIŞADA birincilik kazanmıştır (İhsan HİNİR "Birinci Âşıklar Bayramı" 208 Nolu, san 1966 tarihli T.F.A. nın 42249. sahisini). O'nu, 1967'de tekrar edilen bayramise Âşık Veyssel Müdamî ile beraber, eşhur şâir ve folklorcularımızdan kurulu rüde üye olarak görüyoruz (Metin SOYAL, Röportaj: "Aldı Sazı Eline" "Hür-yet" gazetesi, sene: 20 - No. 7017, 9 Ka-n 1967).

Yetiştirdiği çıraklar: Yolüstü Köyünden Mehmet Yanarı, 1942'de Vatanî hizmetini parken ölmüştür. Yine Ardanuc'un Tü-nlü Köyünden halen sağ olan Mustafa ÖL'dür. Bulanî mahlâsiyle şiirler söyler. 1928'de Harf İnkılâbı olunca Adakale' açılan "Gece okulu'na bir kış devam erek yeni yazıyı öğrenmiştir. Bu sayede lgisisini hayli ilerleterek Artvin Ağır Ce-ve Adalet Komisyonu'nun 1947/27 muha-re ve 27 A. karar ve 14/6/947 tarihli ve-kasıyla Davâ takip etmeye hak kazanır. 45'ten beri Arzuhalçilik yaparak ve bir aya toplamağa çalıştığı eserlerini fasi-il halinde bastırarak geçimini temine çamaktadır. Sünni olup Hanefî mezhebin-n başka hiç bir zaviye ve tekke veya ta-kata mensup değildir. Lâkin mevevî ta-katına hayranlığını gizlemez:

*Dışardan zayıfım içten yağlıyım,
Sahilde yaşasam bile dağlıyım,
Kalender meşrebim, dine bağlıyım,
Velâkin def ile derviş olamam..*

Efkârî'nin - Naldöken Köyü'nde Sultan anım'ın yanına defn olan - sevgilisi Naz-kiye Hanım'dan pek körpe yaştayken ye-

tim kalan büyük oğlu Servet 1340 ve kız-larından da büyüğü Münire 1341, küçüğü Nafia 1343; halen sağ olan 1930'da evlen-diği ikinci eşi Emine Hanım'dan dünyaya gelen en küçük oğlu Hüsnü de 1932 yılında doğmuştur. Halen sağ olan yukarıda adı-nı verdiğimiz evlâtların - evlenmeleri se-bebiyle - hepsinde de bir yaş büyültme a-meliyesi görüyoruz. Ancak, biz burada da-ha evvel nüfustaki asıl doğum tarihlerini esas olarak aldık. Öldüğü hakkında neşre-dilen haberlerin gerçekle hiç bir alakası yoktur. Merhum Halit BAYRI, ölmüştür diyor (M. Halit BAYRI - Kitaplar arasın-da: "Susmuş Saz", 16 Nolu Kasım 1950 ta-rihli T.F.A. nın 244. sahifesinde). Efkârî-yi 5. 7. 1967 tarihinden başka 22. 8. 1967 tarihinde de - son olarak - ziyarette bulundum. Devamlı olarak mektuplaştığımız âş-ığın bu günlerde söylediği bu koşma ise, şimdiki yaşayışının samimi bir ifâdesidir.

K O Ş M A

*Boz bulanık sular gibi çağlardım
Şimdi engin engin akamıyorum
Belime tabanca kama bağlardım
Şimdi bir kayış ta sıkamıyorum.*

*Anberler sürürdüm saçım tarardım
Kâküllerim bir tarafa kıvardım
Elma gibi yanar, bıyık bürerdim
Şimdi aynalara bakamıyorum.*

*Dağları aşardım hiç yorulmazdım
EFKÂRÎ atlıdan geri kalmazdım
Eniş yokuş nedir zaten bilmezdim
Şimdi bir merdiven çıkamıyorum.*

Düzeltilmeler :

a) "T.F.A. nın 4044. sahifesinde 10. satıra tekabül eden cümlelerin doğrusu: Nitekim Efkârî'nin büyük kardeşi Recep Hoca'yı da hatim ettirecek kadar bilgiye sahipti", b) 4047. sahife-deki koşmanın üçüncü kıt'asının birinci mis-raı: "Bahçelerin başka başka sevilir", c) 4340. sahifede başlıktan sonra gelen paragrafın ilk cümlesi: "Sevgilisi aslen Ardanuc'un Tepedü-zü (Müker) Köyü'nden olan Beg Ağa ve Hurda Hanım'dan olma Nazmiye Hanım'dır." ç) 4405. sahifede VI Nolu koşmanın sondan ikinci mis-raı: "Canım sana sarfedenim sevdiğim", d) 4588. sahifenin ikinci sütununda devam eden cümle-deki "Bert'da'nın "Berta'da" şeklinde düzel-tilmesi rica olunur.

İncelemeler ve Derlemeler :

Gaziantep Halk Türküleri ve Birkaç Örnek

Yazan : Erol GÜNEYLİĞİL

Gaziantep türkülerinden sunacağımız ör-neklerle bu güneydoğu ilinin civar vilâyet-ler içerisindeki karakteristik folklor özel-liklerinin ne gibi hususiyetler taşıdığını se-bebleri ile incelemeye çalışacağız.

Yazımızın başında hemen belirtelim ki, Gaziantep halk türküleri hakkında bu ya-zıyı hazırlamamızda en büyük etken on yı-lı aşkın bir zamandan beri folklor musiki-mizle alâkalanmamız olmuştur. Bağlama diye isimlendirilen millî musiki âletimiz-le ilgilenmemiz eklenince Gaziantepli ola-rak Gaziantep türkülerini daha yakından tanımamız kadar ne olabilir diyebiliriz.

Gaziantep halk türkülerinden vereceği-miz örnek parçaları yazarken kimden der-lediğimizi belirtmemiz elbetteki bizden iste-necekti.. İşte bunların cevaplarını da im-kân nisbetinde ortaya koymağa gayret et-tik.

Yazacağımız türkü ve uzun havalar An-kara, İstanbul Radyoları ve Devlet Kon-servatuarı Folklor Arşivinde bulunma-yan parçalardır.

Gaziantep ve çevresinin Güneydoğu A-nadoluda oldukça yaşlı bir yer yüzü şek-line sahip oluşu, Gaziantep folklor mu-sikisinde çok tesiri görülen bir sebeptir. Türkiyenin hiç bir yerinde Gaziantep ka-dar uzunhava tâbir edilen ezgilere sahip bir mahâl daha yoktur. Âdeta bir dağdan bir daha seslenen insanın sesini veya halay seken insanların ayak hareketlerindeki ri-timi hatırlatır Gaziantep uzunhavaları. İskân türküsü tâbir edilen ezgiler ve ağıt u-zunhavalara hep bu nevidendir.

Uzunhavalardan yanı sıra türkü ve koş-malar da önemlidir Gaziantep'te.

Şimdi bunların örneklerini gözden geçi-relim :

Derleme türkü I :

1959 yılında Gaziantep Ticaret Lisesi sa-lonunda Şhreküstülü Mehmet Aziz SE-VÜK'ten derlediğimiz HAŞIL türküsünü a-dı geçen şahıs on beş seneden beri bildi-ğini ifade etmiştir. Gaziantep'e elektriğin ilk geldiği senelerde kilimci kalfaları ta-rafından söylenen türkünün menşei ve hi-kâyesi hakkında fazla bilgi edinemedikse de Şhreküstü, Kozluca, Yazıcık gibi semt-

lerde hemen hemen bilmiyen yok gibidir. Türküyü derlediğimiz şahıs nereden öğren-diği hakkında kat'î bir ifadede bulunamadı ise de kuvvetle muhtemeldir ki, Gaziantep erkek kınalarında ve cehizlerinde veya ki-limci kalfalarının kilim işlerken söyleme-leri ile öğrenmiştir.

*Alatirik söndü kalkın haşıla
Haşılı da getirin çökün başına
Çifte kurşun değsin nezzik taşına
Gözlerin kör ola ölesin usta
Böyle zulüm m'olur teze halfiye*

*Ustamızın giydiği samanı sarı
Usta seni soksun alkızıl arı
Usta paran yoksa etme bu karı
Gözlerin kör ola ölesin usta
Böyle zulüm m'olur teze halfiye*

*Haşıl parasından bulgur kaynattık
Mangal maşasından saçımızı kıvrattık
Ustamızın düğününde kızlar oynattık
Gözlerin kör ola ölesin usta
Böyle zulüm m'olur teze halfiye*

*Bir direzin çektim iki sedirlik
İçinde kırıldı zavallı mekik
Yenisini almağa yoktur metelik
Gözlerin kör ola ölesin usta
Böyle zulüm m'olur teze halfiye*

Mahalli ağızla söylenen kelimelerin karşılığı :

Alatirik : Elektrik,
Haşıl : Çiy ipliğin un ve su karışımı bir suya batırılması ile olur.
Halfe : Kalfa.
Teze : Yeni.
Direzin : Kilim ipliğinin sarıldığı kavuk şeklinde büyük makara.

Derleme türkü II :

Gaziantep'in Şhreküstü semti Ağa Camii arkasında Kilimci Mahmut EBCEM'den on bir yıl önce öğrenen Hanefi KOLLUŞ'tan derlediğimiz Antebin Çardakları diye başlayan türkünün hikâyesini bilmiyoruz. Türküyü yazdıran Hanefi Kolluş Gazian-tep kına gecelerinde, cehiz ve düğün eğ-lencelerinde hanendelik yapmış, dünün he-yecan ve hadiseleri ile yakından ilgilenmiş bu sebepten Gaziantep türkülerine hakkın-dan vakıf kişilerden biridir. Şimdi motor-

tezgân ile meşgul olup evvelce kilim tezlârlarında çalışırdı, Kendisi bir çalgı çalmazsa da çok güzel okur. Bu konuda yeme tarzı yukarıda bahsettiğimiz gibi ha-yâşantısının neticesidir.

tebin çardakları nay nay nay nay nay
dolü bardakları şinanay yavrum şinanay
hoş yazı yazıyor nay nay nay nay nay
kızın parmakları şinanay yavrum
şinanay

açlar çatal matal nay nay nay nay nay
no altında yatar şinanay yavrum şinanay
sa gömlek içinde nay nay nay nay nay
kalar göbek atar şinanay yavrum
şinanay

ade çorap bağı nay nay nay nay nay
ülsün ukçur bağı şinanay yavrum
şinanay
habbetten ne çıkar nay nay nay nay nay
..... şinanay yavrum şinanay

şıda leymun tuzu nay nay nay nay nay
gır mingırın kızı şinanay yavrum
şinanay
na dedim dul avrat nay nay nay nay nay
tadı var ne tuzu şinanay yavrum
şinanay

aziantep'li şair Hasırcızade Mehmet A-
bir gün Adana Kaymakamına misafir
uş. Çalıp söylermiş. Saz çalan her
se "İsfahandır bizim aslı ilimiz — Ö-
uçtu viran kaldı gölümüz" mısraları ile
ayan Gaziantep havasını söylerken Ha-
zade efkârlanmış. Kaymakam da :
- Bre Mehmet Ağa sizin Gaziantep'lier
kelimeyi iki defa söylerler, diye takil-
istemiş.

asırcızade gibi hazır cevap bir insan
bunun altında kalır mı,
- Onu köylü möylü söyler demiş..
- Yukarıda yazdığımız türküde geçen şin-
mingır, çatal matal gibi kelimeler de
edir. Türkü içerisinde hece sayısını tut-
mak için kullanılmıştır.

Derleme türkü III :
aziantep'e çok güzel bir taze bir civan
mış bir zamanlar. Her yerde bundan
olunur güzelliği babayığitliği dillerde
enirmiş.. Bu meçhul şahıs her kimse
en ölünce bizce bilinmiyen bir halk
onun üzerine bir ağıt yakmış. Par-

Derleme türkü III :

aziantep'e çok güzel bir taze bir civan
mış bir zamanlar. Her yerde bundan
olunur güzelliği babayığitliği dillerde
enirmiş.. Bu meçhul şahıs her kimse
en ölünce bizce bilinmiyen bir halk
onun üzerine bir ağıt yakmış. Par-

çayı Gaziantep'te herkes tarafından tanı-
nan Şakir Baba'dan Mehmet Aziz SEVÜK
derlemiştir. Bir kısım yerleri de Hanefi
KOLLUŞ'tan tesbit ettikse de her iki şah-
sın yazdırdıkları arasında farklar olduğun-
dan hepsini yazıyoruz. Hanefi KOLLUŞ
türküyü kebabçı KARADAYI namı ile ma-
ruf yaşlı bir ihtiyardan tesbit etmiştir.
Gerek Şakir Baba olsun ve gerekse Kebab-
çı KARADAYI, bunlar türküyü ne zaman-
dan beri bildiklerini hatırlıyamadılar, bu
biraz da onlar için imkânsızdı yaşadıkları
hayat gidişinden dolayı...

Mehmet Aziz SEVÜK'ten yazdığımız kı-
sımlar :

Varın varın bakın sarı yıldız doğdu mu
Doğup doğup eski yere geldi mi
Bir gelin ölmüş bütün Antep duydu mu
Aman Allah nedir bunun çaresi
Yaralandı eski hançer yarası

Varın varın bakın sandığında nesi var
El değmedik elbisenin hası var
Bir civan ölmüş şu Antepin yası var

Kebabçı KARADAYI'dan Hanefi KOL-
LUŞ'un tesbit ettiği şöyledir :

Varın bakın sarı yıldız doğdu mu
Bir gelin ölmüş mezarına kondu mu
Lale sümbül menekşesi soldu mu
Menekşesi laleleri soldu mu

Varın bakın sandığında nesi var
Göz görmedik elbiselik hası var
Bir civan ölmüş memleketin yası var
Menekşesi laleleri soldu mu

Anadolu'nun birçok yerlerinde sarı yıl-
dızla ilgili hikâyeler anlatılır. Böyle fe-
lâket anlarında rivayet edilir ki, sarı yıl-
dız gözükmüş. Belki yukarıdaki türkü
yakıldığında hiç değilse türküyü yakan
tarafından sarı yıldız Gaziantep'te de gö-
zük müştür..

Derleme türkü IV :

On altı, on yedi yıldanberi bildiğini söy-
leyen Halil ÇALIŞKAN'dan Hanefi KOL-
LUŞ'un tesbit ettiği Gaziantep'in meşhur
simalarından Koska Mustafa'ya ait pek gü-
zel bir türkü. Koska Mustafa Gaziantep'te
bir çok türkünün üzerine yakılmasına il-
ham olacak derbeder bir hayat ve kalender
dünya görüşüne sahip bir kimsedir. Şimdi
Almanya'da olduğu söyleniyor.

352

Aya bakar pencerenin kanadı
Kim ısırdı al yanaklar kanadı
Böyle mi idi şu feleğin muradı
En gel anam en gel seveyim seni
Saat beşten sonra beklerim seni

Ben çekerim bu dert benim kime ne
O yar vurdu oku benim sineme
Haber verin benim garip nineme
En gel anam en gel seveyim seni
Saat beşten sonra beklerim seni

Derleme türkü V :

Gaziantep'e bir zamanlar güzelliği ile
dillerde dolandığı kadar gönüllerde de ge-
zen Fatma adındaki güzel için yakılan
türküyü Aliye Yüksekbilgili'den yazdık.
Türküyü yirmi beş, yirmi altı seneden be-
ri bildiğini fakat kimden öğrendiği hak-
kındaki sualimize genel mahiyette verdi-
ği cevapta o zamanlar düğün eğlencelerin-
de söylenmesi pek revaçta idi şeklinde ol-
muştur.

Fatmalar iki iki
Giyinmiş samur kürkü
Fatma benim olursa
Neyleyim malı mülkü
Aman Fatma can Fatma
A'rakıya su katma
Su katarsan ben içmem
Ben Fatmamdan vazgeçmem

Aman Fatma neler olacak
Keskin bıçak kan olacak
(İpek köynek kan olacak)

.....
.....
Aman Fatma can Fatma
A'rakıya su katma
Su katarsan ben içmem
Ben Fatmamdan vazgeçmem

Külekte su bulanır
Fatma damda dolandır
Fatmanın memeleri
El değmeden uyanır
Aman Fatma can Fatma
A'rakıya su katma
Su katarsan ben içmem
Ben Fatmamdan vazgeçmem

Aman Fatma elleniyor
Hovardalar eğleniyor

.....
.....
Aman Fatma can Fatma
A'rakıya su katma

353

AKBANK'ta hesabınız
varsa

şansır
avucunuzu
içinde

AKBANK

(Folklor :

Su katarsan ben içmem
Ben Fatmamdan vazgeçmem

Köynek : Gömlek.
Külek : Kova.
A'rakı : Rakı.

Derleme türkü VI :

Gaziantep'te kilim işliyenlere iplik ha-
zırlayanlara ve kilim işliyenlere culha
denilir. Şimdi nerede ise tarihe karışacak
bu meslek mensubları için kimin yaktığını
bilmediğimiz türküyü otuz - kırk senedir
bildiğini söyleyen Aliye Yüksekbilgili ve

Culha Mehmet'in karısı Firdevs bacıdan erledik.

Culha çukurda mısın
Kaygıda fikirde misin
Eller seyrana çıktı
Daha sen çukurda mısın
Beh kele cülha
İşin gücün rastgele
Acından karnı dalar
Bir parmak balı yalar

.....
.....

Beh kele cülha
İşin gücün rastgele

Değirmen boğazı yurdumuz
Kimseye yoktur borcumuz
Koska Mustafa kolcumuz
Biz Allebenin demkeşiyiz
Suburcunun sarhoşuyuz

İspirtoya bol su kattık
Çalı diplerinde yattık
Malı mülkü toptan sattık
Biz Allebenin berduşuyuz
Kavaklığın sarhoşuyuz

Kavaklık suyun kurusun
Üstünü duman bürüsün
Ağaçların kökten çürüsün
Biz Allebenin berduşuyuz
Kavaklığın demkeşiyiz

Derleme türkü (UZUNHAHA) VII :

Oğuzeli Kazasının Hameyli köyünden liktad ERKAN'ın babası Ali ERKAN'dan azdığı bir uzun hava, Uzunhavayı kaç neden beri bildiğini babasından öğrememiştir Miktaad Erkan.

Küçük taştan yaptırayım odanı
Sen küçüksün ben alayım kadanı
Günde gel süpür odanı
Te desinler bu da bunu severmiş

Bahar gelirde bülbül güle konaklar
Halebe kalsın yaptırdığım konaklar
Şeker şerbetine dönmüş kiraz dudaklar
Te desinler bu da bunu severmiş

Sarı saçların da kollarıma bağ olsun
O şirin sözlerin de gözlerime dert olsun
Sen gidersen küçük bacın sağ olsun
Te desinler bu da bunu severmiş

Derleme türkü VIII :

Allebende Çil Sakıbın kahvesinde de-
rmen boğazı sakinlerinden Koska MUS-
AFA'nın söylemiş olduğu türkülerden bi-
ni daha aşağıya yazıyoruz. Bu parçayı
anefi KOLLUŞ ve Mehmet Aziz SE-
ÜK'ten derlemiş bulunuyoruz. Türkü-
n de anlaşılacağı gibi ispirto müptelası
entecilerin hayal âlemlerinin geniş ol-
ğu eşref saatlarında yaktıkları bir par-
dır..

Patlıcandan kadeh oyar
Pirpirimden karnı doyar
İspirtoya bol su koyar
Biz Allebenin berduşuyuz
Suburcunun sarhoşuyuz

354

Tuz Gibi Severim

Derleyen : Veysel ARSEVEN

Evvel zaman içinde, kalbul saman içinde,
deve tellâl iken, fare berber iken, ibibik
bakkal iken; anam eşikte, babam beşikte;
ben babamın beşiğini tıngır mıngır salları
iken, evimizin önünde bir kabak ağacı var-
dı. Bir kuş, ona yuva yapmış da yavru çı-
karmış. Anamı sallarım durmaz, babamı
sallarım durmaz. Şu kuş yavrusunun birini
tutsam, babama versem avunur mu? de-
dim. Avunur dediler. Sıyıldım çıktım ağa-
cın başına, yaklaştım kuşun yuvasına. Eli-
mi soktum olmadı, ağızımla yavruyu tut-
tum getirdim verdim babama, Babam o-
nunla avunurken, anam altı aydan beri bi-
rikmış bulaşıkları yıkamaya başlamış, bir
tabağı bir saatte yıkamış. Tabağı elime ver-
di. "Git oğlum, pekmezci dededen bir para-
lık pekmez al" dedi. Gittim pekmez aldım,
geldim. Gelirken, pekmez koyudur diye, Ak-
denize döktüm durulur diye, ortasına bas-
tım kıyıdır diye. Tophanenin toplarını beli-
me soktum borudur diye; beni padişah yap-
tılar, delidir diye. Ben padişah iken, bir
varmış, bir yokmuş, tanrının kulu pek çok-
muş. Bunlardan bir padişahla üç kızı var-
mış. O zamanlar para çok, akıl yokmuş. Pa-
dişah da aklı yoklardanmış. Bir gün, kızla-
rının kendisini ne kadar çok sevdiklerini
öğrenmek merakına düşmüş. Büyük kızını
çağırıp :

— Sen babanı ne gibi seversin? diye so-
runca, kız hiç düşünmeden :

— Babacığım, ben seni, ballar, kaymak-
lar, şekerler gibi severim, demiş.

Padişah bundan öylesine gurur duymuş
ki, o anda karpuzlar koltuğuna sığmaz ol-
muş. Hemen ortanca kızını çağırıp, aynı
şeyi ona da sormuş. Ortanca kız, babasına,
ablasından fazla yaranmak için :

— Babacığım, ben seni, elmaslar, inciler,
pırlantalar gibi severim; diye cevap vermiş.
Padişah sevincinden yerinde duramaz ol-
muş, göbeğini hoplata hoplata uzun uzun
gülmüş. En küçük kızını çağırıp, aynı
şeyi ona da sormuş. Küçük kız, babasını
ne kadar çok seviyorsa, o kadar da akıllı-
mış. "Babamı pek çok severim ama, bu sev-
gimi ne ile ölçerek anlatmalıyım ki, baba-
mı inandırırım." diye bir an düşünmüş,
sonra da :

— Babacığım, sana olan sevgim candan,
ciğerdendir, bunu hiç bir şeyle ölçmek ka-
bil değil. Fakat onu illâ da bir şeye ben-
zetmek gerekirse eğer, seni tuz gibi seve-
rim, derim, diye cevap vermiş. Kızının söz-
lerini büyük bir hazla dinleyen padişah,
"tuz gibi" sözünü işitince: "Ne, ne?" diye-
rek, yerinden öyle bir zıplamış ki az kalsın
dengesini kaybetip yere düşecekmiş. Öfke-
sinden kıpkırmızı kesilerek :

— Terbiyesiz, nankör çocuk, diye baş-
lamış bar bar bağırmağa. Sonra da hiddet-
le, nöbetçilere seslenmiş :

— Çağırın adamları, şu kızı Külhan adı-
daki Keloğlana versinler. Külhan dediği kim
ki? Kendisinden başkası olmıyan bir fuka-
ra genç. Gün bulur, gün yermiş. "Padişah-
ımız ferman buyurdu, bu kızı alacaksın"
deyip, kızı Keloğlana vermişler. Keloğlan
ise, padişah bana kızını verdi diye sevin-
cinden deli divane olmuş. Hemen ertesi
gün, eşine iyi şeyler alabilmek, geçimini
sağlamak için, biricik kedisini heybesine
koyup iş aramak için yollara düşmüş. Gele
geçe, kona göçe, birçok yerler dolaşmış a-
ma, bir türlü süreli bir iş tutamamış, geri-
sin geri dönmeye karar vermiş. Geceyi ge-
çirmek üzere yolu üzerinde rastladığı bir
köyde konaklamış. O köye, Karayalı der-
lermiş. Karayalıların en belirli özellikleri,
her işi ters tutmaları, akıllarının biraz kıt
olmasıymış. Vakit akşam olduğunda orta-
ya sofraya donatılmış, Keloğlanı da buyur et-
mişler. Yanaşmış. Fakat herkesin elinde
kocaman tokmakları görünce, Keloğlanı
bir korkudur almış. "Acaba bu tokmakları
bana, yemeği sunarken mi, yoksa sunduk-
tan sonra mı vuracaklar" diye düşünür du-
rur, bundan ötürü de yemeklere elini uza-
tamazmış. Bu halini görenler sebebini sor-
muşlar.

— Dostlar, darılmayın ama, ben, şu ko-
caman tokmaklar elinizde oldukça, bu gü-
zel yemeklere el süremem.

Herkesi bir gülmedir almış. İçlerinden
biri :

— Bu tokmaklar senin için değil, şu bek-
leşen hınzırlar için, diye, Keloğlanın o za-
mana kadar göremediği duvar diplerindeki
iri fareleri göstermiş. Bunlar bize rahat

355

Sındırgı'da Derlenen Dualar İlenmeler

Toplayan : Gündüz ARTAN

DUALAR :

Allah ambarının dibini göstermesin.
Allah düşmanını güldürmesin.
K gelinler alasin,
K budakların bin budak olsun,
Alış da hocalar, oku da paşalar ol.
Her işin akkın olsun,
Um (diye) tuttuğun sarı altın olsun,
Naha Allah senden razı olsun.

İLENMELER :

Allah benden beş beter yapsın.
Allah firenk dertleri versin.
K gelinler almasın, dünyasına doymasın.
İgerinden yanasıca,
Enesine gökbezler yetişmesice,
Efteri dürülesice,
Omaları yiyesice.

Domuz ölümünden ölesice.
Gök ciğerinden yanasıca.
İki gözün kör olur da ellerinden ben tutarım
Kudurup da başını yiyesice.
Kudurup da başını dağlara alıp gidesice.
Kör şeytanından bulasıca.
Mürt olasıca.
Naha şişip kalasın.
Naha yaratan Allah sana imansız Kuransız
ölümler versin inşaallah.
Naha kurşun önüne gelesice.
Naha sangıdak devrilesice.
Olmalara erme.
Ölücüklerin gelsin de diriciklerin gelmesin
inşaallah.
Para kazan pul olsun, ekin kazan kum olsun
Sabaha kadar şişip kalasıca,
Yurtlar yuvalar yapmasın, iki yakası bir
araya gelmesin.
Yüzünü tenişir tahtası görsün.

Yemek yedirmezler de, onun için elimiz tok-
aklı bekliyoruz.
Bunun üzerine Keloğlan rahat bir nefes
almış, iştahı açılmış, hemen kalkıp heybe-
ndeki kediyi çıkarmış ve ortaya salar sal-
az, bütün fareler sanki evden yok olmuş-
r gibi, deliklerine kaçmışlar. Hepsi otu-
p rahat rahat yemeklerini yedikten son-
ra, bu sihirli hayvanı Keloğlanın elinden
nasıl alalım diye başlamışlar aralarında
çak sesle tartışmaya. En son, içlerinden
biri :

— Arkadaş, demiş. Derdimiz şu, bizi şu
kurtarıcı farelerden bir anda kurtaran bu hay-
vanı bize satmanı istiyoruz. Ne istersen ve-
rtilir.

Keloğlan önce razı olmamış gibi görün-
müş ama, heybesinin iki gözünün de çil çil
kırmızı altınlarla doldurulduğunu görünce, da-
ha fazla direnmemiş. Sabahleyin de :

— Sen bu kadar yükü sırtında götüremez-
sin, şu eşek de bizim hediyemiz olsun sa-
nı, yükü götür, demişler.

Gel zaman, git zaman, Keloğlan evine
dönmüş, servetini genç eşine sevinçle gös-
ermiş. Altının ne boylu büyük işler göre-
bileceğini pek iyi bilen kadın, onları emin

bir yere koymuş. Bir kısmıyla güzel bir
konak yaptırmışlar, donatıp döşemişler.
Sonra bir gün kadın, padişah babasını evi-
ne akşam yemeğine davet etmiş ama, kur-
nazlığından hiç bir yemeğe tuz koymamış.
Sofra kurulmuş, yemekler gelmiş. Padişah
o yemekten almış, bırakmış; bu yemekten
almış bırakmış. Dayanamamış, kızına :

— Kızım, yemeklerin çok güzel, çok gü-
zel, çok göz alıcı. Fakat hiç birinin de tuzu
yok. Yağsız yemek yeniyor da, tuzsuzu bir
tür türlü yenmiyor, diye kızını kınamış. Bu-
nun üzerine kız :

— Gördün mü babacığım, demiş. Ben,
"Seni tuz gibi severim" dediğimde, öfkelen-
miş, evden kovmuştun. Şimdi de tuzun fa-
ziletlerinden dem vuruyorsun bana.

Geç te olsa, padişah, tuzun her şeye tat
verdiğini kabul etmiş, hatasını anlamış,
dernek kurdurup, kızına yeniden kırk gün
kırk gece düğün yaptırmış. Onlar ermiş
muradına, biz çıkalım kerevetine.

Anlatanın adı : Ali gülerli. Yaşı : 75.
Nereli : Kırşehirli. Alındığı tarih : 4 Ni-
san 1954. Ne suretle alındığı : Erol Ak-
doğan aracılığı ile.

İyi plânlanan ve yürütülen
bir reklâm ve tanıtma faaliyeti
bir müessese için
masraf kapısı olmaktan çıkar;
karşılığını kat kat getirir.

BASIN İLÂN KURUMU

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01. İstanbul

(Basın : 10986 - 20)

Yıllık aboneli : 12,
altı aylık aboneli : 6
liradır.
Yurd dışı senelik abone :
\$ 3, ₺ 1

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Sahibi : İHSAN HİNÇER
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul. Tel. : 22 49 74

Şiddetli
baş
ağrılarına
karşı

OPON
KULLANINIZ

OPON, baş, diğ, adale, sinir, lumbago,
romatizma ağrılarını teskin eder
OPON, bayanların muayyen zaman-
lardaki sancılarında faydalıdır
OPON, günde 6 tablet alınabilir

(Yeni Ajans : 670 - 21)

damliya
damliya
göl olur

TASARRUFLARINIZI EN VERİMLİ ŞEKİLDE DEĞERLENDİREN BANKA

TÜRKİYE BANKASI

PARANIZIN... İSTİKBALİNİZİN EMNİYETİDİR

(Folklor : 22)

358

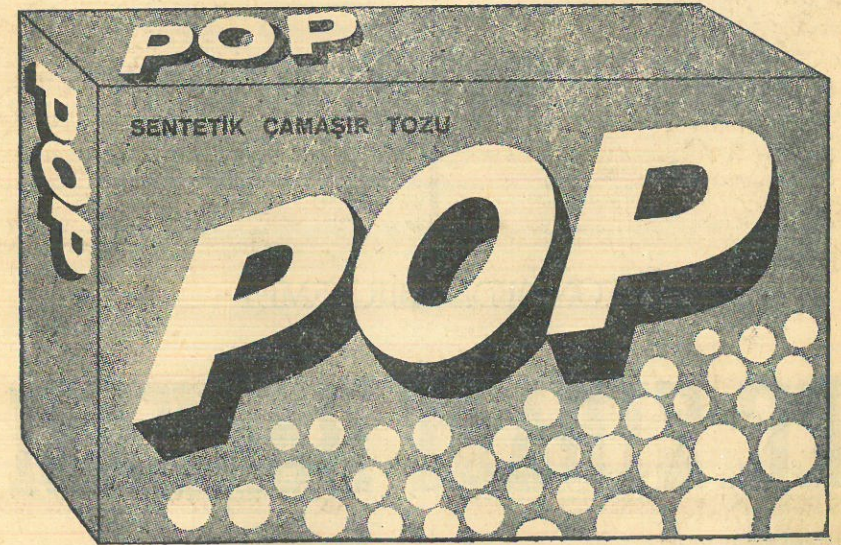

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz
kadar
MEMLEKET DIŞI
BANKA İŞLERİNİZ
için de
TÜRK TİCARET BANKASI
EMRİNİZDEDİR

TÜRK TİCARET BANKASI

KÜLTÜR YAYIN 9

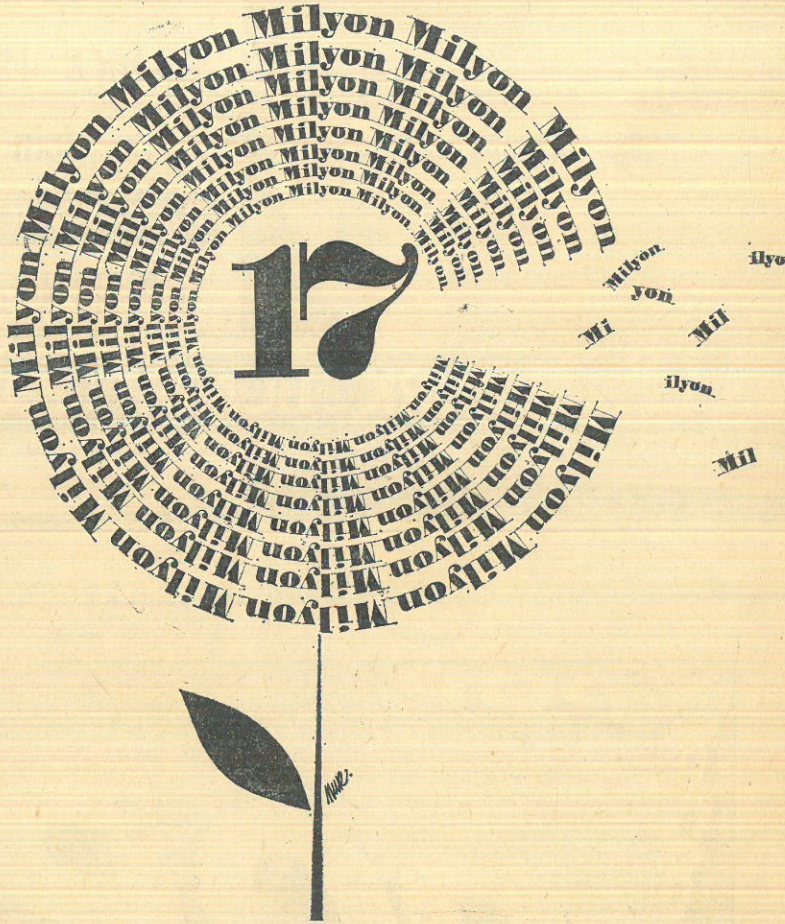
(Folklor : 23)

359

(Yeni Ajans : 669 - 24)

1968 YILINDA

MİLYONLARDAN BİR DEMET

T.C. ZİRAAT BANKASI

360

(Basın : 10185 - 25)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

OCAK 1968

İÇİNDEKİLER :

Geçen Yüzyılda İstanbul'da Kukla	Metin AND
Yozgat'ta İftarlık ve Ramazan	Hasan ÖZBAŞ
Hikâye ve Efsanelerle Şehir Adları : Bile k	Mehmet ÖNDER
II. Sultan Mahmud'un Ölümü Üzerine Destan	Cahit ÖZTELLİ
Folklorcularımız : Ahmet Şükrü Esen (1893 - 1944)	Ali Rıza ÖNDER
Bursa'da Hidrellez	Rahmiye MALCIOĞLU
Sivas İli Halk Oyunları	Dr. M. Kemal ÖZERGİN
Doğu'da Âşıklar Bayramı	Dr. Muhan BÂLİ
Konya'da Yapılan İkinci Âşıklar Bayramı (2)	M. Âdil ÖZDER
Kars'ta Halkın Birlikte Çalışma Gelenekleri	Mürsel KÖSE
Kırşehirden Derlenen Masallar : Keloğlan	Veysel ARSEVEN
Bir Avlak ve İnanışlar : Köle Mezarı	Mustafa ATAMAN

BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 222

KURUŞ : 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

361